

Suplimentul DE CULTURĂ

1,5
LEI

ANUL VIII » NR. 363 » 25 – 31 august 2012 » Săptămînal realizat de Editura Polirom și „Ziarul de lași” » supliment@polirom.ro

Festivalul de la Locarno, din goana bicicletei

Locarno e de clasă A, dar chiar și la a 65-a ediție pare că se străduiește să capete individualitate proprie, astfel încât să nu mai fie nevoie să tragă cu ochii la Cannes, Berlin sau Veneția.

» **Un text de Iulia Blaga în paginile 2-3**

Scriitorul Alexandru Vakulovski:

„Fiind poet, lucrez cu stări și sentimente adevărate și-n proză“

Pare și cred că nu doar pare, chiar este inepuizabil: presă, critică și cronică literară, interviuri cu scriitori – are meritul de a fi strîns laolaltă interviuri și texte despre cei mai buni scriitori ai generației '80 –, poezie, teatru, chiar și pagini de istorie recentă (*Holocaustul evreilor români. Din mărturiile evreilor români*). Pe deasupra, Mihail Vakulovski a ajuns ca de zece ani să se identifice și cu *Tiuk!*, cel mai de calitate produs literar online din spațiul românesc.

Citiți interviul realizat de Elena Vlădăreanu în paginile 8-9

**Circul nostru
vă prezintă:**

Lucian Dan Teodorovici

Război civil *versus* societate civilă

Folosind ca temelie nebunia acestei veri, putem să ne lingem rănile pe care politicienii ni le-au creat, putem să ne împăcăm cu prietenii cu care ne-am certat, putem să acoperim acea falie dintre noi despre care ei vorbesc cu voluptate.

» **p. 4**

**Cronică
de carte**

Florin Irimia

La revedere, Columbus!
Bine ai venit, Roth! (I)

Scrisă cu o deplină maturitate stilistică, *La revedere, Columbus* este o critică la adresa ipocriziei.

» **p. 10**

**Datul în
spectacol**

Oltița Cîntec

Acasă și în străinătate

Nu mai e demult nimic neobișnuit în faptul că spectacolele realizate de Silviu Purcărete în România au, la scurt timp după ori uneori înainte de premieră autohtonă, și un *opening night* în străinătate. A devenit o mică tradiție personală a artistului.

» **p. 7**

Festivalul de la Locarno,

Ce cuvînt aş asocia numelui Locarno, oraş unde am ajuns pentru întâia dată în ziua de 3 august (pentru festivalul de film care a avut loc între 1 şi 11 august)? *Bicicletă* – spun fără a sta pe gînduri. *Bicicletă electrică* – dacă mi se acceptă să al doilea cuvînt.

Iulia Blaga

În general, asociiez fiecărui festival sau loc nou unde ajungi un detaliu care îl face special numai pentru tine. Berlinul + vîntul din Potsdamer Platz și sandvișurile cu schinken din Arkaden. Cannes-ul e miroslul de detergent cu care se spală Croazeta dimineața și care aduce cu miroslul de tei (dar și mincarea chinezescă, cea mai ieftină mincăre gătită acolo). TIFF-ul e varza cu ciolan afumat. Taormina e salata Capriciosa. Ei bine, din Locarno n-am reținut nici o mincăre mai specială (ba nu, înghețata e grozavă aici, mai ales cea de nuci!), dar mi-a rămas în memorie superba bicicletă electrică Flyer (canadiană, de fapt) cu care m-am dat în prima zi 41 km (după cum scria pe micul ecran de pe ghidon). „Ați mai mers?“, m-au întrebat de la închirieri (dacă aveai badge de festival, puteai lua numai cu buletinul, pentru o zi, o bicicletă electrică). „Am mai mers o dată, recent“, am răspuns crezind că mă întreabă dacă m-am dat în general cu bicicleta (nu observasem că e electrică și, oricum, nu cred că m-am dat, cap la cap, mai mult de trei ore ever pe orice fel de bicicletă). Mă rog, înveți imediat să mergi pe o e-bike, dar sănii pe care îl simți că te împinge din spate pe bune că e ca un drog.

Si dă-i, și pedalează. După ce îți scoți aerul din plămîni urcînd pe jos pe culmea de munte dinspre

nord, cu vile cochete, unde se ajunge de regulă cu mașina, nu pe scări, ce relaxare să atingi 30 km/h fără să faci mai nimic și să urci pe o pantă de 35-40 de grade dind doar puțin de tot din picioare!...

După cum știi, Locarno se află pe malul Lacului Maggiore (foarte aproape de granița cu Italia). Pe malul lacului aleea e suficient de largă cît să le permită celor care merg pe jos și bicicliștilor să nu se ciocnească. Nu spun cît de placut e să pedalezi incet, admirînd în stînga vîile frumoase (nu ca cele din Cannes), iar în dreapta lacul cu lebede și rătuște peste care, dacă e senin, zboară avioanele de școală de la ae-

rodromul dintre Locarno și Bellinzona (lansînd parașutiștii chiar deasupra lacului). Si să te întorci pe urmă, să străbăti orașul pînă într-o pădure unde poți pedala pe pietriș pînă-ți vine rău sau poți apuca drumeagul care, tot prin pădure, te leagă de nu știi care comună. Aș fi în stare să povestesc ore în sir despre mica mea revelație biciclistică (la Locarno toată lumea e pe bicicletă, de la părînți care își trag sugarii în troșcolete cu copertină pînă la septuagenari ascuțiti la față ca

eroul *Tripleterelor din Belleville*). Ce bună mi-a fost bicicleta ca să ajung de la kilometrul 0, Piazza Grande, spre vestul orașului unde se găsea biblioteca video foarte utilă pentru cei care nu au mult timp de stat în Locarno și mai ales cînd afară trage să plouă și trebuie să se miște repede.

Locarno nu e Cannes

Am stat doar cîteva zile, suficient cît să îmi pot face o părere despre oraș și despre festival. Locarno e

de clasă A, dar chiar și la a 65-a ediție pare că se străduiește să capete individualitate proprie, astfel încît să nu mai fie nevoie să tragă cu ochiul

la Cannes, Berlin sau Venetia. E vorba în primul rînd de calitatea filmelor. Olivier Père, fost selecționer al secțiunii *Quinzaine des réalisateurs* de la Cannes, aflat în al treilea an de directorat artistic la Locarno (și care a aflat în timpul festivalului că i s-a prelungit mandatul pînă după 2014), se străduiește să împace aura de festival inovativ și îndrăzneț cu un *côté glamour* așa cum a venit obișnuit de pe Croazetă, convins că e nevoie de vedete care să atragă publicul – mai ales că există proiecțiile

din Piazza Grande și latura de festival popular, deschis nu doar profesioniștilor, cît tuturor cinefililor. Lupta pentru a aduce în premieră cele mai interesante și sonore titluri ale anului e disproportională din start pentru că, dacă ești un regizor mare, normal că vrei să îți arăți filmul la Cannes. Datele cînd aceste filme să terminate permit ca lupta să fie mai elastică și aparent mai deschisă, dar numai un director de mare festival știe cîtă sudoare și sărm personal intră în ecuația obținerei unui film.

Așa cum, după ce ai locuit în București, e greu să te muți în provincie, cineva învățat cu Cannes-ul și Berlinul are nevoie de o schimbare de perspectivă, are nevoie pentru început să înceteze să compare. Locarno nu e Cannes – punct! (Orașul e chiar mult mai frumos!) Dacă te faci că uîți de existența premiantului clasei, ai mult mai multe șanse să savurezi festivalul elvețian pentru ceea ce e și să poți începe să descoperi cineazăti noi. Pentru asta ai nevoie și de un răgaz mai mare, nu de cîteva zile. Nu am văzut cît ar fi trebuit ca să îmi pot permite să

» Locarno e de clasă A, dar chiar și la a 65-a ediție pare că se străduiește să capete individualitate proprie, astfel încît să nu mai fie nevoie să tragă cu ochiul la Cannes, Berlin sau Venetia.

Berberian Sound Studio, de Peter Strickland

din goana bicicletei

la un moment dat să mai fie un subiect în sine, iar filmul își cam pierde scopul. Ce păcat!... E mult umor în reconstituirea niciodată răutăcioasă a universului filmelor de serie B, cu toată murga regizorilor ratăți, populismul micat al celor care investesc bani și cumsecădenia celor care trudesc pe mai nimic. Dar găselnița lui Strickland ține de faptul că nu vezi nici o secundă ce se întimplă pe ecran. Sunetul e mai important decât imaginea – și nu orice sunet. Realitatea nu e ceea ce vedem, ci felul cum interpretăm ceea ce vedem. *Berberian Sound Studio* e un film la nivel secund sau, cum scria cineva în revista festivalului, unul care ia naștere, care se animă numai atunci cind e privit de spectator.

Peter Strickland face parte dintr-o trupă muzicală fondată în 1996, Sonic Catering Band, care prelucră electronic sunete înregistrate în bucătărie. De pildă, una dintre piesele trupei, *Lactic Sugar Dream*, debutează cu niște sunete care trimit la cartofii ce sfîrșie în tigai. Nu mai spun că la ieșirea din sala de cinema te simteai de parcă ai fi fost la ORL-ist. Aceeași senzație de urechi destupate am mai avut-o după *Step Across the Border*, deja clasicul documentar al lui Nicolas Humbert și Werner Penzel, prezentat la o ediție a Festivalului Filmului Elvețian din București (tot neutra Elveție, iată!...).

Filmele americane, marea descoperire a acestei ediții

Despre *La fille de nulle part*, Jean-Claude Brisseau mărturisea după Locarno că nu se aștepta

» Nu am văzut cît ar fi trebuit ca să îmi pot permite să judec, dar din cîte am auzit de la Mihai Chirilov, care văzuse mult mai multe filme din Competiția internațională decât mine (venise să aleagă pentru TIFF), a 65-a ediție nu a fost grozavă.

să fie selecționat, darămite să ia Leopardul de Aur la secțiunea Competiția internațională. Realizat cu resurse financiare minime, filmat în apartamentul cineastului, scris, regizat și produs de el, *La fille de nulle part* e povestea întinuirii dintre un matematician pensionar și o tânără vagabondă care dă buzna într-o bună zi în viața lui. Deși cei cîțiva critici de la revista „Variety” au acordat Premiul *Variety Piazza Grande* comediei lui Noémi Lvovsky, *Camille redouble*, lansată la Cannes (autoarea lui a făcut parte din juriul Competiției internaționale), palmaresul a dat cîstig de cauză, ca și la Olimpiadă, tot americanilor. Trei lungmetraje independente americane au fost premiate în cele două secțiuni principale. *Somebody Up There Likes Me* de Bob Byington, o comedie despre un bărbat de 30 și ceva de ani care rămîne neschimbăt indiferent ce i se întimplă, a luat Premiul Special al Juriului. În secțiunea Cineastii prezentului, Joel Potrykus a fost decretat Cea mai bună speranță regizorală pentru *Ape*, portretul unei generații dezvrăjite, primind și o Mențiune Specială Opera Prima, în vreme ce

documentarul *Tectonics* de Peter Bo Rappmund, filmat la granița dintre SUA și Mexic, a primit o Mențiune Specială la aceeași secțiune. Olivier Père a spus-o de mai multe ori – marea descoperire a acestei ediții sunt filmele americane care dovedesc că există noi cineasti independenți care au văzut tone de film (nu doar american) și al căror vis nu e să ajungă la Hollywood și să facă filme cu bugete mari, ci să își găsească propria voce.

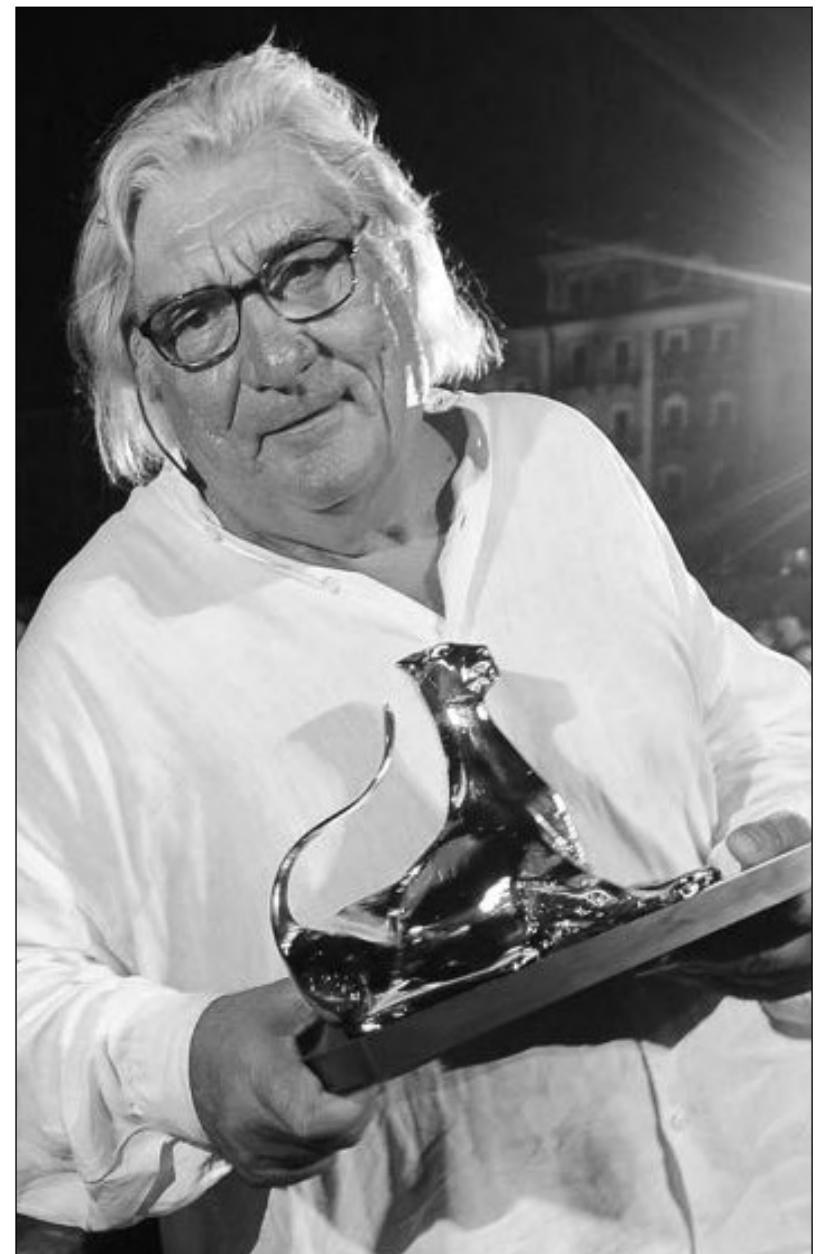
Filme în aer liber

La Locarno au venit în acest an și americanii Jonathan Dayton și Valerie Faris, care și-au lansat acum *Little Miss Sunshine* în urmă cu șase ani. Noul film al acestui cuplu de regizori, *Ruby Sparks*, aduce în față camerei poate cel mai talentat cuplu de tineri actori americanii ai momentului, Paul Dano și Zoe Kazan. Pe scenariul scris de Zoe Kazan, Paul Dano joacă rolul unui scriitor în pană de inspirație a căruia imaginație materializează personajul feminin pe care îl creează (și pe care îl interpretează Zoe Kazan). În Piazza Grande selecția de filme proiecțate în aer liber a fost eclectică. Spațiul larg poate cuprinde 8.000 de persoane și, deși în general elvețienii sunt în stare să vadă un film și pe ploaie, cînd toarnă prea tare proiecția se mută într-o sală. Printre filmele arătate în acest an în aer liber se numără *Bonjour tristesse* de Otto Preminger (cu care festivalul a organizat și o retrospectivă completă), *Magic Mike* de Steven Soderbergh, *The Sweeney* de Nick Love (filmul britanic a deschis festivalul în prezența regizorului și a protagonistului Ray Winstone) și *More than Honey* – care a închis festivalul, un documentar al elvețianului Markus Imhoof despre albine și condiția umană (pe care sper să îl văd cu altă ocazie). Mai multe personalități au fost în acest an premiate de festival pentru întreaga carieră sau pentru cea de pînă acum – de la Gael García Bernal pînă la Alain Delon, Arnon Milchan, Ornella Muti sau Charlotte Rampling. A venit la Locarno și actrița germană de origine română Alexandra Maria Lara, protagonistă în thrillerul psihologic elvețian *Nachtalarm*, unde joacă rolul unei mame al cărei copil dispără.

Cineastul mexican Pedro González-Rubio dovedește un calm zen în documentarul său *Inori*, filmat într-un sat aproape părăsit. Cineastul mexican Pedro González-Rubio dovedește un calm zen în documentarul său *Inori*, filmat într-un sat aproape părăsit. Aceeași notă elegiacă, dar mult mai personală. Prin aerul lui atemporal, calm și cumva obiectiv, *Inori* mi-a plăcut mai mult pentru că te ajută să te topești mult mai ușor în fundal și să înțelegi „circuitul vieții în natură“.

Noémi Lvovsky a plecat de la Locarno cu Premiul *Variety Piazza Grande*, acordat pentru *Camille redouble*.

Jean-Claude Brisseau a fost recompensat cu Leopardul de Aur pentru *La fille de nulle part*

300 de filme

Festivalul a prezentat în acest an 300 de filme. Faptul că nu face distincție între ficțiune și documentar înăuntru aceleiași secțiuni e o provocare interesantă. Au rămas cîteva titluri pe care mi-ar fi plăcut să le văd – poate cu altă ocazie, dar n-aș fi dat pentru nici un film nici măcar o oră din aventura mea biciclistică (ce a totalizat vreo șapte ore). Dacă vreti o comparație cinematografică, după prima zi m-am simțit ca Bridget Jones coborînd de pe bicicleta medicinală. Mai aveam un pic și mă prăbușeam. Viață grea!...

Război civil versus societate civilă

„Democrația a murit.“ „Lovitura de stat dată de un „grup infracțional organizat“ a supus țara unui „risc major“. România a intrat într-o „cursă contracronometru spre prăbușire“. „Telefoanele ne sănt ascultate“, oamenilor le e „frică să vorbească liber“. „Lucrurile sănt foarte grave, „am ajuns la marginea lumii“ și e clar că „urmează un război civil“. „Hoarde de procurori dau năvală peste oameni“, comînd

„persecuții politice prin „anchete staliniste“. „Poporul este terorizat“, cei care au îndrăznit să voteze sănt „amenințăți cu pușcăria“.

Ar fi fost de preferat să citiți acest prim paragraf fără ghilimele care, vrînd-nevrînd, atenuază dramatismul. Cum discuțiile despre diverse plagiate sănt încă vîi, am ales totuși să marchez astfel afirmațiile de mai sus, fiecare din tre ele aparținând unor politicieni

importanți. Chiar și cu ghilimele însă, îmi doresc să fi reușit să vă transmit angoasa pe care asemenea cuvinte, aruncate în fața camerelor de luat vederi, ar trebui să o inducă. Și nu vorbesc despre o angoasă creată de pericolele expuse propriu-zis în aceste afirmații, căci o ușoară detașare ne va fi suficientă pentru a observa un lucru simplu: n-am înnebunit noi, au luat-o razna ei. Cu toții. În România n-a fost lovitură de stat și nu se preconizează un război civil. Democrația n-a murit, chiar dacă nu se simte prea bine. Stalinișmul n-a revenit, chiar dacă procurorii exagerează și par a lucra la comandă. Iar noi încă nu săntem terorizați. Doar angoasați.

Angoasați de faptul că observăm cu ochiul liber că săntem conduși de niște irresponsabili. I-am votat pe cei mai mulți dintre ei, i-am trimis acolo uneori cu speranță, alteleori măcar minăti de ideea că ne facem datoria civică. Iar acum îi urmărim cu ochi măriți și guri căscate, uluindu-ne că asemenea specimene au nerușinarea de a se crede oameni politici. De a-și asuma, adică, și seriozitatea pe care ar trebui s-o impună o asemenea statură publică. În fapt, sănt niște caraghiuși care, într-o mizerabilă luptă pentru ciolan, de astă dată izbucnită la suprafață, sub privirile noastre, scot din ei toată micimea, toată golânia de cartier periferic pe care și-au

Circul nostru vă prezintă:

Lucian Dan Teodorovici

asumat-o de-a lungul timpului, aruncîndu-și unii altora nu numai invective, dar și astfel de afirmații nebunești, care într-o țară cît de cît normală ar fi impus imediat demisia.

Mai toți politicienii noștri de virf, iar acum am folosit cu plăcere ghilimelele, s-au compromis într-atât în ultimele săptămâni, încît ar fi obligați să-și dea demisiile. Dar aici e singurul loc în care putem să le dăm dreptate intru totul: nu trăim deloc într-o țară normală. Si săntem și noi, în mare măsură noi, cei care-i votăm, vinovați de asta. Căci i-am lăsat, cu indiferență de cele mai multe ori, să creeze acest spațiu lipsit de normalitate. Ne-am manifestat de-a lungul vremii compensindu-ne sărăcia cu pofta de circ – o poftă devenită evidentă prin emisiunile tv pe care le urmărim, prin ziarele pe care le citim, prin faptul că săntem țara europeană cu cei mai puțini cititori de cărți pe cap de locuitor ș.a.m.d.

Aici e vina noastră: le-am arătat că ne păcălim sărăcia cu spectacole de circ, aşa că ei asta ne oferă. Nu în mod conștient, ar fi prea deștepți să producă circ strategic. Nici vorbă, grotescul e în natura lor. Însă i-am făcut să nu le mai fie frică de noi. Le-am oferit liniștea de a fi ei însăși, de a fura, de a miști, de a spune public orice gogomânie fără riscul de a fi taxata. I-am lăsat în legea lor, iar acum ciocnirile dintre aceste legi ale lor au creat o explozie de nebușie. Săntem și noi vinovați, fiecare

în parte ar trebui să ne asumăm asta. Dar e o vină prea complexă, o problemă cu prea puține soluții imediate de rezolvare.

Una peste alta însă, această vară istorică, în care regele plecat de mult și-a lăsat masa exclusiv pe mîna nebunilor, ar putea avea măcar un singur rezultat pozitiv: acela de a se constitui în punct de pornire pentru noi însine. Societățile democratice de azi își datoră democrația nu atât politicienilor, care ar fi prin definiție mai de rasă decât ai noștri, cît poate fi propria lor, care, chiar dacă la rîndu-le supuse uneori diverselor manipulări, și-au totuși să-i controlze pe cei de la virf. Să le impună respect. Noi n-am învățat asta în peste două decenii. Nu le-am impus respect, aşa încît iată-i coborîndu-ne în genunile mișcărilor lor pervertite de gustul puterii. Pe banii noștri.

Nimic nu se va rezolva la următoarele alegeri. Nimic nu se va rezolva în următorii doi-trei ani. Dar, folosind ca temelie nebunia acestei veri, putem să ne lingem rănilile pe care ei ni le-au creat, putem să ne împăcăm cu prietenii cu care ne-am certat, putem să acoperim acea falie dintre noi despre care ei vorbesc cu voluptate. Să putem să creăm, fiecare în fel propriu, dar împreună, bazele unei „societăți civile“ care să nu fie doar o expresie golită de sens. Căci, mai mult decât orice, de o societate civilă autentică a dus lipsă România în aceste săptămâni în care politicienii și-au făcut de cap.

Jurnalismul „finut“

Pe vremuri, cînd eram în liceu, fadele „comentarii“ de Română ne „vorbeau“ despre „visul în vis“ în operele poetilor românci. În opera jurnalismului post-romantic, corespondenții din teritoriu ai jurnalelor de știri au ajuns să realizeze ceva similar: priveghiu din priveghi. În fond, ce-și poate dori mai mult și mai mult un jurnalista decent? Să relateze despre evenimente semnificative pentru o comunitate oarecare sau să numere luminările de la căpătii unui mort,

chestiune, nu-i așa?, semnificativ și perfect justificabil profesional?

Zilele trecute, un domn simpatic mă întreba, în ritmul său așezato-cumpătato-ardelenesc: „Ce e jurnalismul ăsta?“. E una dintre cele mai grele întrebări pe care le-am primit în viața mea. Ea venea din partea unui tip intelligent, care nu înțelege mecanismele din spatele presei, dar care e într-o total capabil să priceapă chesiuni elementare de orientare în spațiu; întrebarea sa nu era

întîmplătoare, din moment ce domnul în cauză mi-a mărturisit că a copilărit cu Mihai Gâdea și, cu toată nostalgia zbîntuielilor pe care le împărtășiseră, simțea că e ceva putred în felul de a face presă al celui pomenit. Am încercat să ii explic, fără să-i mzgălesc șotronul pe care îl juca cu fostul popă adventist devenit duhovnic voiculescian, că domnul Gâdea, la fel ca mulți alți oameni care apar pe sticla, nu este jurnalist și că el face orice, numai presă

nu. Putem să-i poreclim cum dorim, putem să-i respectăm au ba, dar ei sănt indivizi care comit ceea ce se cheamă entertainment. Nu sănt oameni care cunosc, în orice moment, evoluția unui subiect (pentru asta au în spate echipe de... jurnaliști), nu fac conexiuni, nu vin cu idei rezultate în urma observațiilor pe marginea unui fapt, nu știu să își facă surse. Ei sănt produse de imagine, imagine în spatele căreia lucrează zeci de oameni invizibili pe sticla. Si m-am oprit aici cu explicațiile.

Ce nu i-am mai spus curiosului meu ardelean a fost faptul că, într-o bună

măsură, și ceea ce noi denumim „jurnalism“ și-a pierdut, de multe ori și din păcate, identitatea. Acum aproape o lună, un accident rutier cu vreo șapte sau opt morți petrecut în Tulcea apărea în toate jurnalele de știri din România. Faptul de presă, cum ii spun cei din interiorul gazetăriei, există. Si trebuie să existe doar atât cît el era justificabil, adică să se fi consumat într-o simplă corespondență de la fața locului. Ceea ce a urmat

La loc TELEcomanda

Alex Savitescu

nu a făcut însă decât să mai pună o bomboană colorată pe coliva jurnalismului televizat din România, prin toate transmisurile lacrimogene de la căpătii unora dintre morți, „un cunoscut interlop“, Dan Finuț, prieten cu Bercea Mondial. Aveai senzația că trebuie neapărat să urmeze, Doamne iartă-mă!, un „breaking news“ la miezul nopții din care să aflăm ori că s-a furat cadavrul, ori că defunctul a înviat.

Românii e deștepti

Radu Pavel Gheo

Aer modern

Ne-am obişnuit cu ideea că modernizarea aduce inevitabil un spor de confort: apă curentă, electricitate, internet la domiciliu, automobile sofisticate la prețuri accesibile, televizoare – acum și cu ecran plat. Etc. Un elogiu adus tehnologiilor trecutului sau o critică la adresa celor moderne sănătate catalogate drept dovezi de păstem, inadaptare ori pur și simplu de nostalgie bătrânicioasă. Mai modern înseamnă mai bun, mai confortabil, mai plăcut – iată un postulat general acceptat.

Totuși înțeleg cind și cind după lucruri mai simple, mai puțin moderne. Mai binele poate fi uneori dușmanul binelui. Are și modernitatea limitele ei. Dintre numeroasele exemple pe care le-aș putea da, o să mă opresc deocamdată chiar la aerul modern – la un anumit gen de aer modern: aerul condiționat. Invenție nu foarte nouă (americanii îl folosesc de la începutul secolului XX), aerul condiționat e adesea o pacoste. Nu că n-ar fi util; doar că nu e întotdeauna o sursă de confort,

» Si mie îmi plac practicul, economicul și modernul. Dar de ce trebuie să fie și atât de al naibii de inconfortabile?

cum ar trebui să fie. Bănuiesc că destui oameni au simțit pe propria piele dictatura climatizării în spațiile publice. Eu am trăit recent și îndelung chinul acesta al confortului obligatoriu, în urma unei călătorii cu trenul în niște garnituri moderne, lucioase, nichelate și climatizate, care, privite din afară, stârnesc admirația. Uite de ce e în stare civilizația modernă! Din interior însă lucrurile se simt altfel.

Am plecat din Timișoara la 5.30 dimineața. Era vară, mijloc de august, iar afară se făcuse o răcoare plăcută. Aceeași răcoare era și în tren – pînă în momentul plecării. De îndată ce motorul trenului frumos și curat a început să duduie, m-a apucat echipa. Știam eu ce știam. Și, într-adevăr, în scurt timp în vagoane s-a revărsat un val de aer rece-rece, care și-a venit pe la urechi și și-a strâns pe sub haine. Călătorii au început să tremure. Și-au pus cîte o haină pe ei și au stat ghemuiți, visind la răcoarea plăcută de afară, ba chiar la căldurile toride din miez de zi. Însă în jur frigul stăruia, căci, din nepricepere, indolență sau din încredere necritică în tehnica modernă, aerul condiționat din trenuri e întotdeauna reglat prost: mereu prea rece vara, chinitor de fierbinte iarna, indiferent de temperaturile de afară.

Conducătorul trenului a găsit o soluție, doar pentru el: s-a refugiat în cabina mecanicului și a stat acolo pînă la capătul călătoriei. Călătorii au rămas în bula de ger. Din fericire, acea bucată de drum a fost scurtă: vreo oră și jumătate. Am coborit din tren fericit și am savurat aerul proaspăt al dimineții, care, după baia arctică, părea potrivit pentru plajă. Spre prînz am urcat într-un alt tren, de la Belgrad la Zagreb. Afară erau vreo 35 de grade. În tren, desigur, același aer condiționat, la fel de prost reglat. Prima oră de drum a mai fost cum a fost. În a doua oră lumea a început să se îmbrace ca de toamnă și unii au încercat să acopere fantele prin care se revărsă aerul rece. În a treia oră era frig zdravăn, un frig artificial, nemomenesc. Ne uitam nostalgiici la frumusețea de soare de afară, dar degeaba: noile și modernele vagoane au geamuri turnate, etanșe, ce nu pot fi deschise în nici un fel. Eram prizonierii confortului obligatoriu. Ne zăteam în scaunele individuale ergonomicice, tari, înguste, fără rezemători vetuste de cap, și ne izbeam cu genunchii de mesele de tablă pliante, dar neplăibile, cu forme moderne și economice. A fost un chin de opt ore.

Mi-am amintit cu nostalgie de banchetele comune, de vinilin, cu rezemătoare la fel de moi ca și scaunele, și de geamurile ce se deschideau frumos, ca să poți flutura mină pe geam înspre rude sau prieteni cînd plecaj din gară. S-au dus toate, înlăturate de elegantele artefacte moderne, construite economic, practic, eficient. Si mie îmi plac practicul, economicul și modernul. Dar de ce trebuie să fie și atât de al naibii de inconfortabile?

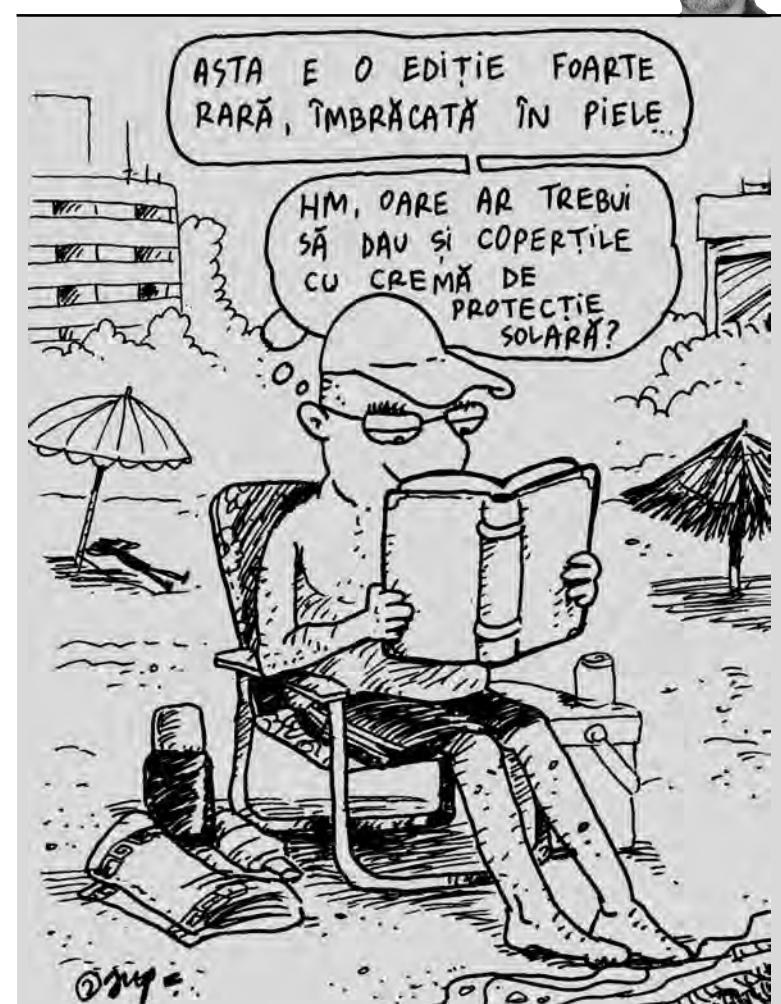
Biblioteca din Petrila

Marin Preda

IMPOZIBILA ÎNTOARCERE

Suplimentul lui Jup:

Rockin' by myself

Dumitru Ungureanu

Megaherz

Există o categorie de artiști care stau și vor fi totdeauna în umbra datorită unor împrejurări cărora nu li se poate reprosa nimic și despre care nu se poate spune altceva decât... destin! Ca să mă fac înțeles, am să redau o butadă care circula acum vreun deceniu în lumea scriitorilor români: „Eugen Simion este cel mai important critic literar care a trăit în timpul vieții lui Nicolae Manolescu!“ N-am idee ce simțea fostul președinte al Academiei Române, căruia nu-i va fi scăpat înțepătura; știu ce simte Radu Aldulescu, care nu-i totuși un romancier oarecare, cind este raportat la... nu contează cine!

Muzica rock nu-i chiar un domeniu cu hotare apropiate și lene de atins oriincotro ai apuca-o, așa fel încît cineva mai răsărit de statură să încurce vizibilitatea altuia de același calibru. Cu toate astea, parcă în nici un alt domeniu artistic nu proliferează fenomenul imitației și nu domnește atât de substanțială împărțire pe genuri, subgenuri, curente, zone etc. Iar dacă imitația este un proces de care vinovate se fac casele de discuri (al căror interes principal a fost și încă a rămas recuperarea investiției), clasificarea este „opera“ jurnaliștilor de toate neamurile, cărora le priește pagaliceala citorva termeni. Nu mai departe decât trupa germană despre care încerc să adun aci cîteva cuvinte, Megaherz, e categorisită de publicațiile în vogă drept „neue deutsche harte“, subgen al genului rock numit industrial metal, pe firmamentul căruia strălucesc alde Rammstein, Ministry sau Nine Inch Nails. Să contest această încadrare, n-am de ce. În fond, și pe mine mă ajută să mă orientez în mulțimea de titluri ce invadă aproape zilnic piața. Si viață, făcînd-o mai ușor de suportat, mai agreabilă și, de ce nu, mai frumoasă. E

asta menirea primordială a artei? Hai să nu devin estetic! Tocmai datorită acestei clasificări tipice presei muzicale i-am ascultat prima dată pe nemții Megaherz, abia în primăvara acestui an 2012, cind au scos albumul *Götterdämmerung* (GoldenCore Records/ZYX). Iar ei activează de prin 1993! Prima ascultare, prima idee greșită, a cărei... corectitudine (sic!) am verificat-o ceva mai tîrziu: sound-ul Megaherz este foarte apropiat de-al trupei Rammstein, încît nu-i de mirare că dacă pui cuiva chiar bine informat orice album al primilor și-i spui că e unul nou al ultimilor, probabilitatea de-a fi crezut e de cca 60%. Aceeași melodicitate tehnologică, aceeași limbă aspră, aceeași riffuri grele, cu predominanță pe chitări, folosite intens ca rythm, nu lead guitar, cu tobole răpăind ca diviziile de tancuri Panzer, cu vocea clară, profundă, natural răgușită, cu efecte moderate de synthetizator și sample groove, ici de nuanță funk-metal, dincolo rap-metal, și scurte pasaje aerisite, glazurate cu voci feminine ca paharul de coniac de Zahăr... M-a delectat această muzică germană, fără să pricep mare lucru din versuri. Iar după al patrulea pahar de tărie gălbenoasă, chiar că n-a mai conțat ce zice vocalul Alexander Wohlnhaas, un tip solid, cu barbișon și chelie amintind de-a lui Rob Halford, și cu prezență scenică pe măsură.

Mi-am procurat și celelalte albume Megaherz, am găsit și-o înregistrare video bootleg, într-un club moscovit, iarna trecută. Poate săn eu exagerat de subiectiv (fan devotat al industrialului german săn, cu siguranță), fiindcă proclam valabilitatea muzicii Megaherz. (Nu mă pot opri să amintesc accentul unui spectator prezent la concertul din Moscova, ce pronunță „mieghier-mieghier“, accent pe care actrița mea favorită, Dana Tapalagă, îl reproduce foarte hios...) Există ceva în muzica rock germană care îmi place dincolo de limita rațiunii pure. Si mai există acel sentiment amintit în primul paragraf, care mă determină să încerc înlăturarea perdelei convenționale ce desparte Megaherz de recunoașterea meritată.

„A House Full of Music“:

O expoziție interdisciplinară unică la Darmstadt

Scrisoare pentru melomani

„Muzica nu trebuie înțeleasă, ea trebuie ascultată“ (Hermann Scherchen)

Victor Eskenasy, Praga

o însoțește, organizarea prezentării exponatelor evită stilurile de abordare a temei din trecut.

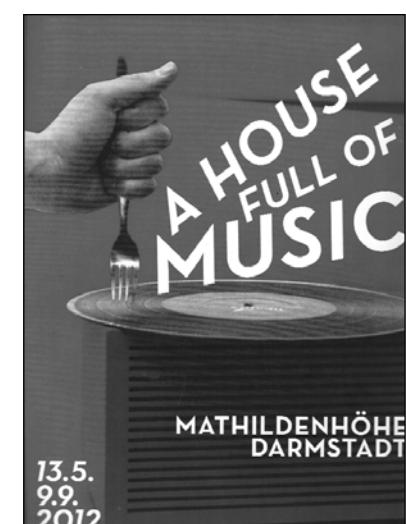
Dacă în trecut expozițiile de acest gen s-au concentrat pe examinarea contextului socio-cultural al artei și al muzicii sau pe tipuri de media, cum ar fi imprimările fotografice, „O casă plină de muzică“ urmărește să pună în lumină conexiunile dintre muzică și artă, transcendind prezentările unei singure epoci. De-a lungul secolului XX și în cel prezent, organizatorii expoziției identifică, altfel, 12 strategii de evoluție și promovare a muzicii și a artei, pe care le rezumă pe fiecare printre-un verb.

În înșiruirea lor, care dă și structura sălii spațiilor considerate „strategice“ în parcurgerea expoziției, ele ar fi: a imprima, a face colaj, a păstra tăcerea, a distrugă, a calculă, a da cu zarul, a simți, a gîndi, a crede, a livra, a repeta și a interpreta.

Cele 12 spații ilustrare a strategiilor culturale legate de muzică sunt precedate de un „Prolog“, o sală în care sunt onorați pionierii, deschizătorii de drum de la începutul secolului XX, în principal Eric Satie și Marcel Duchamp, cărora le sunt adăugați René Char și Jasper Johns.

Fiecare „strategie“, fiecare spațiu are succesiunea sa de figuri emblematici, în cel dintii, de exemplu, fiind alăturați Rainer Maria Rilke, Paul Klee, Laszlo Moholy-Nagy, John Cage, Robert Morris, Carsten Nicolai. Încăperea consacrată „colajului“ îl alătura pe Erwin Schuhhoff, Max Ernst, John Cage, Luciano Berio, William S. Burroughs. În total, vizitatorul ascultă sau vizualizează lucrări ale 110 artiști, între care Joseph Beuys, Samuel Beckett, Luigi Nono, Marinetti, Schoenberg, Iannis Xenakis, Malarmé, Pierre Boulez, Yoko Ono, Nam June Paik, Stockhausen, Mauricio Kagel și alții.

Subtitlul expoziției, „Strategii în Muzică și Artă“, trimite direct la secolul XX și evoluția muzicii de avangardă, la împletirea ei cu celelalte forme înnoitoare de artă. Cum explică organizatorii expoziției și Ralf Beil și Peter Kraut, editorii și principalii autori ai excepcionului Catalog de peste 400 de pagini ce

și care, afirmă organizatorii, a fost, alături de Satie, Duchamp, Joseph Beuys și Nam June Paik, cel ce „a trecut dincolo de frontierele muzicii, creând o deschidere a ei spre celelalte arte și spre viață“.

Exceptională și impresionantă este și instalația de sunet și lumină/video, realizată de compozitorul regizorul, iar anul acesta și directorul artistic al Festivalului Trienalei Ruhr, Heiner Goebbels. Proiectele sale, Genko-An 64287, pot fi vizionate în subsolul clădirii de expoziții, în care se află un rezervor de apă, istoric, extins pe un spațiu de 1.000 de metri pătrați.

La toate acestea se adaugă Catalogul expoziției, o piesă, s-ar putea spune, pe de o parte bibliofilă, pentru orice amator de artă și muzică, iar pe de altă un posibil extrem de util manual pentru învățămîntul muzical universitar. Răsfoindu-l, am regretat doar să nu văd numele lui... Hermann Scherchen. În expoziție un singur exponat amintește de el, fără să-l numească direct, un număr al revistei sale de muzică experimentală, publicată de el însuși la Gravesano, în Elveția italiană.

În rest, ca și orice asemenea expoziție – și „O casă plină de muzică“ nu face excepție, ba dimpotrivă, stimulează vizitatorul – cuvintele nu sunt capabile să spună esențialul, muzica trebuie ascultată, demonstrația urmărită, piesele de artă vizionate la fața locului...

Acasă și în străinătate

Datul în spectacol

Oltița Cîntec

Nu mai e demult nimic neobișnuit în faptul că spectacolele realizate de Silviu Purcărete în România au, la scurt timp după ori uneori înainte de premiera autohtonă, și un *opening night* în străinătate. A devenit o mică tradiție personală a artistului.

Phaedra după Euripide și Sofocle a deschis seria, fiind prezentat, în 1993, mai întâi la Viena, la Wiener Festwochen, și ulterior la Craiova, la Teatrul Național „Marin Sorescu” cu a cărei trupă fusese realizat. Mai aproape de imediat, în 2007, *Faust* a fost înfățișat publicului sibian, apoi a avut o premieră la Edinburgh, experiența fiind repetată acum, cu *Călătoriile lui Gulliver*. Care s-au jucat în Festivalul Internațional de Teatru Sibiu, la începutul lui iunie, iar zilele trecute, între 17 și 20 august, de cinci ori, la The King's Theatre. Practica e firească pentru proiecte teatrale de amploare și valoare precum cele enumerate, în realizarea cărora sunt implicate organisme naționale și internaționale. Cu *Metamorfoze*, coprodus de Centrul Cultural de Întâlnire Abbaye de Neumünster, Teatrul Național „Radu Stanca” din Sibiu, Teatrul d'Esch sur Alzette, Teatrul Național Luxemburg

» După consacrarea internațională, comentatorii români își nuantează părerile și văd mai bine calitățile. Acasă, *Phaedra* a fost salutat cu moderatie, chiar cu răceală; în afară, s-a bucurat de nenumărate elogii. *Faust* s-a aflat într-o situație similară. Idem, *Călătoriile lui Gulliver*!

și Compania „Silviu Purcarete”, drumul a fost invers: s-a jucat mai întâi la Luxemburg, în anul cînd metropola era Capitală culturală europeană, iar în 2009, a ajuns și la Sibiu.

De la FITS în Scoția

Urmind un stil de lucru drag regizorului, al atelierelor desfășurate cu echipe de actori stabile, cu care a mai colaborat, Purcărete a început tatonarea *Călătoriilor lui Gulliver* în urmă cu cîțiva ani, trei, dacă nu greșesc. Tot exerciții de improvizare a realizat inițial și pentru *Pilafuri și parfum de măgar* (2001), după *1001 de nopți*, și *Cumnata lui Pantagruel* (2003), după scierile lui François Rabelais, pornind de la lucrări monumentale pe care artistul le-a topit în două ore de spectacol într-o manieră ingenioasă, personalizată. Sint, de fapt, propriile lecturi, ale lui și ale echipei cu care repetă, lecturi scenice ale unor opere literare majore. La *Călătoriile*..., a avut aliat estetic o partitură originală semnată de compozitorul irlandez Shaun Davey, muzician apropiat de spiritualitatea românească, fascinat de ea de vreme ce a creat suita muzicală *Vocile din Cimitirul Vesel*.

După ce s-a întîlnit cu publicul autohton, la FITS, cum ziceam, *Călătoriile lui Gulliver* au luat calea Scoției. Miniseria de reprezentări a fost completată de o întâlnire a regizorului român cu participanții la festival și cu publicul interesat. Intitulată „The great

tradition of satire“, întîlnirea a fost moderată de Lucy Manhan, editorialist la „The Guardian“, alături aflindu-i-se dr. Valerie Rumbold (Universitatea Birmingham) și caricaturistul Martin Rowson, de la același „The Guardian“. Așezările apusene au obiceiul acestor strategii de familiarizare a publicului cu produsul cultural oferit. Discuții, dezbateri purtate la un nivel accesibil de oameni cu expertiză facilitează drumul spectacolului către mintea și sufletul privitorilor, prin mai buna lui înțelegere.

Presă peninsulară a salutat *Călătoriile lui Gulliver* scriind că „nu este o producție pentru cei care se așteaptă la o ilustrare fidelă a textului lui Jonathan Swift. (...) Cu interpretarea unică și viscerală a cătorva teme morbide din carte, Teatrul „Radu Stanca“ din Sibiu a creat o operă curajoasă care rămîne în mintea spectatorilor. Si, cu trecerile

de la scenele ce ilustrează nihilismul gol de sens și sentiment, la cele de nebunie ludică, spectacolul pare a fi genul de operă de care Swift însuși s-ar fi bucurat. (...) E clar că opera regizorului Silviu Purcărete, *Călătoriile lui Gulliver*, este departe de a fi o adaptare *mot a mot* a *Călătoriilor lui Gulliver*“, scrie Edinburghspotlight.com. Într-un registru similar, unul dintre bloggerii festivalului, Viccy Adams, opinează că „Teatrul Național „Radu Stanca“ din Sibiu, România, a uimit publicul din Edinburgh în 2009, cu *Faust*, iar revenirea lui în 2012 s-a făcut cu un puzzle fragmentat ieșit din mintea tumultuoasă a unui om“.

Diferențe de receptare

Nu pot să nu remarc faptul că, în vreme ce o parte a criticii românești primea și primește cu rezerve noile spectacole ale lui Purcărete, presă străină a fost mai entuziastă, omagiindu-le prin cuvinte de laudă. La o întâlnire cu studenții UNATC București, în timpul Festivalului Național de Teatru ediția din 2010, regizorul a fost întrebat despre cum i-a venit ideea să monteze *Phaedra*, pe care el însuși l-a declarat, tot acolo sau și acolo, cel mai împlinit spectacol al său. „Tin foarte mult la *Phaedra*, a fost un mare spectacol, care nu a fost prea bine primit în România. Se pare că ceea ce-mi plăcea mie, nu plăcea criticii românești. Si invers. Abia după ce s-a plimbat prin festivaluri internaționale a

devenit un succes și acasă!“, spunea Silviu Purcărete. *Phaedra* a avut cea mai îndelungată carieră din întreaga listă de spectacole purcăretiene, jucindu-se din 1993 pînă în 2002. Viața scenică îndelungată a însemnat un tur al lumii – Marea Britanie, Belgia, Portugalia, Italia, Franța, Polonia, Italia, Brazilia, Olanda, Danemarca, Spania, Grecia etc. În 2011, în „Die Presse“, jurnalista Koschka Hettner-Molden scria despre *Phaedra*, într-un articol mai amplu referitor la teatrul românesc, că după premiera vieneză, „spectacolul a făcut înconjurul lumii și l-a consacrat definitiv pe Purcărete, atât în țară, cât și în străinătate“. *Phaedra* a ieșit de pe afiș în 2002, după un turneu prin țară, în marile orașe, pentru ca publicul românesc să-l poată vedea, un turneu al căruia punct terminus a fost Sibiul. Ca un fapt divers, atunci, la Cluj, a văzut *Phaedra* și Radu Afrim, care declara ulterior că s-a decis să se apuce de teatru după vizionare!

Revenind la ideea diferențelor de receptare de acasă și din străinătate, e interesant că după consacrarea internațională, comentatorii români își nuantează părerile și văd mai bine calitățile. Acasă, *Phaedra* a fost salutat cu moderatie, chiar cu răceală; în afară, s-a bucurat de nenumărate elogii. *Faust* s-a aflat într-o situație similară. Idem, *Călătoriile lui Gulliver*! Repetarea le scoate din categoria „coincidențe“, mutindu-le în „simptom“. Unul identificabil în întreaga cultură română.

Scriitorul Mihail Vakulovski:

„Fiind poet, lucrez cu stări și sentimente adevărate și-n proză“

Înainte de a-l cunoaște pe Mihail Vakulovski, acum deja destul de mulți ani, citisem volumul său de versuri cu care a debutat, *Nemuritor în păpușoi*. Era și nu era ca poezia care se scria la sfîrșitul anilor '90 – începutul anilor 2000 în România. și tocmai astă il făcea în ochii mei un autor extrem de interesant. Apoi am tot citit texte scrise de el, dar niciodată nu am putut ține pasul cu energia acestui om. Pare și cred că nu doar pare, chiar este inepuizabil: presă, critică și cronică literară, interviuri cu scriitori – are meritul de a fi strîns laolaltă interviuri și texte despre cei mai buni scriitori ai generației '80 –, poezie, teatru, chiar și pagini de istorie recentă (*Holocaustul evreilor români. Din mărturiile evreilor români*). Pe deasupra, Mihail Vakulovski a ajuns ca de zece ani să se identifice și cu *Tiuk!*, cel mai de calitate produs literar online din spațiul românesc.

Interviu realizat de Elena Vlădăreanu

Tovărăși de cameră este anunțată *ca fiind o trilogie, cu rockmanul Student la Chișinău primul volum. Care sunt celelalte volume? Sunt deja scrise?*

Salutare, Elena, mă bucur să ne reîntâlnim. Da, am gîndit istoria astă tovărășească, frâtească, tinerescă și studioasă ca pe-o trilogie. Prima parte a ei se desfășoară în Basarabia, ați văzut, cînd personajul principal e student la Chișinău, ultima parte – în România, mai mult la București, unde își face doctoratul, iar a doua parte e un fel de rîu care leagă cele două maluri (cu tematică academică și universitară, no). Un fel de pod, dar nu de flori, ci de oameni, scenă frâtească pe care o găsiți în *Student la Chișinău*, de altfel. Da, penultima variantă a trilogiei era deja scrisă atunci cînd am plecat din București, la susținerea doctoratului, în 2000. Am scris romanul în același timp cu teza de doctorat, și ea o trilogie – critică, interviuri și antologie (e vorba de *Portret de grup cu generația „optzeci“ (Poezia)*, cond. și N. Manolescu). Am materialul, dar în ultima vreme n-am avut nici măcar o săptămînă liberă ca să pot să-mi finisez aşa cum trebuie partea a două (mi-ar fi mai ușor să public mai întîi a treia parte, dar n-ar fi normal, doar dacă voi renunța la partea a două – și ar fi păcat). Astă chiar și acum, cînd aş putea zice că a IV-a parte, *Biblioteca*, a și apărut. Capitalismul găunos îmi cam suge energia, dar răzbunarea va fi cruntă.

*Student la Chișinău este un rockman, iar cel mai recent volum publicat de tine, *Biblioteca*, este prezentat ca fiind istorie. De ce această taxonomie personalizată?*

Da, îmi place să inventez termeni – sau să-i folosesc altfel, creativ și hedonist, sau să-i combin-îmbrățișez-împerechez. Am numit *Student la Chișinău rockman* în primul rînd datorită atmosferei rock din roman, iar *Biblioteca* e un roman la firul ierbii, o istorie mult prea de aici și acum și era cam aiurea să-l numesc pur și simplu „roman“. Dacă deschizi cartea-teză de doctorat, apărută la Tracus Arte, și răsfoiești chiar și la nimereală sau doar cînd prinșul, vei găsi mulți termeni care nu există în dicționar (mi-a plăcut mult teoria literară în adolescență și am venit la București cu gîndul să-mi fac doctoratul la teoria literaturii, doar că am avut un mare noroc cu Manolescu și am sărit din mers în barca literaturii contemporane).

*Am văzut de curînd o fotografie cu tine și cu un personaj din *Student la Chișinău* și înțeleg că nu a fost singura dată cînd autorul s-a fotografiat alături de personaje. Pînă unde îți asumi realitatea faptelor și a personajelor din carte?*

Da, fiind poet, lucrez cu stări și sentimente adevărate și-n proză. Majoritatea personajelor au un fel de model în viață reală și mulți se recunosc în personajele mele, chiar dacă nici măcar nu știam de existența lor. Zilele astea, la CDPL Fest, am lansat *Biblioteca* și am citit un fragment din roman, iar după lectură cîțiva oameni pe care i-am văzut atunci pentru prima oară mi-au spus că și ei au gesturile unui personaj de-al meu, și ei în mapă la piept dimineață, în drum spre facultate sau bibliotecă, și ei... Avînd în cap un model viu, real, și personajele par mai vii, mai credibile și mai adevărate. Da, unele modele m-ar cam lua la pumni, bănuiesc, dacă ar avea curaj și n-ar ști că am în spate zeci de ani de lupte, am destul de puține personaje doar „pozitive“, dar deocamdată nu s-a

supărat nimenei că și-a văzut umbra sau oglinda la mine-n carte sau că l-am pus pe alter ego-ul lui într-o situație mai incomodă sau mai jenantă. Ba da, unii s-au supărat, dar nu mi-au reproșat direct, ci au scris pe blogurile lor cum a fost întîmplarea aia în realitate ori s-au plins prietenilor comuni. Personajul de care zici e prof de franceză și antrenor de karate, un tip absolut special, cult, inteligent, puternic, cu mult umor și foarte fain, cel mai tare karatist din R. Moldova, cel mai mare în grad, care a participat la campionate mondiale și europene și care s-a reapucat serios de antrenamente după ce a citit cartea, pe care i-a adus-o un prieten din vremea studenției cu care nu s-a văzut foarte mulți ani, dar care, venind în concediu din Moscova, unde locuiește acum, și cumpărînd cartea, l-a recunoscut în personajul meu, l-a căutat, i-a dăruit cartea și s-au reîmprietenit. *Rockman*-ul astă reface prietenii, cariere și iubiri, nu doar pune cărțile pe masă, dezbracă și distrează – n-am sperat chiar la aşa ceva, dar sunt impresionat de istoriile astă... inconfondabile... Da, au fost personaje la toate lansările din vara trecută – și la ambele lansări de la Brașov, și la Iași, Sibiu, București, Antonești, Roșia Montană, Vama Veche și, firește, la Chișinău... Am și poze cu unele „personaje“ cu cartea în mîini...

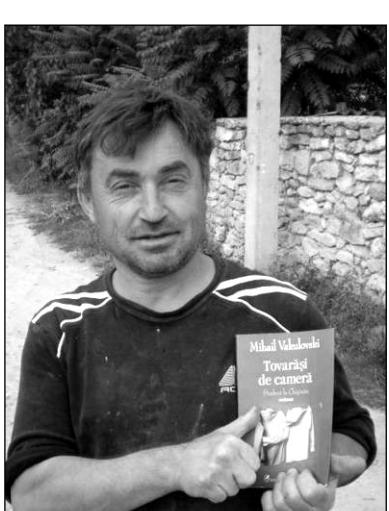
Ce spun oamenii cînd citesc? Mai ales că textul nu e tocmai măgulitor, ba pe alocuri poate fi considerat ușor compromițător. Sau se mîndresc cu „scrie despre mine“?

Dap, e literatură, e ficțiune, nu le-topiset. Dar dacă te recunoști într-un personaj imbecil e cam nașol, nu? Hm, unii nu prea au cum să nu se recunoască, și numele personajelor trimițînd la ei, dar nimenei nu-i perfect, nici Hai, nici prietenii lui și nici scriitorul – sănsem vii și nu trăim (doar) în cărți, nici noi și

nici personajele noastre. Nu, n-am personaje foarte proaste, cred, în „scrie despre mine“ și atât, dar cind am reîntlnit – întimplător – personajele mai caraghioase, de obicei... au evitat subiectul (ne-am întlnit cu unul dintre ei la o televiziune din Chișinău și frate-meu a plecat de lîngă noi, că nu putea să se opreasă din rîs, văzînd în omul din față personajul din carte)... Totuși, personajul central e un student la Litere, iar cei din jurul lui fac deosebirea dintre literatură și realitate, eseu sau pagini de istorie... Ahahaha, mi-am amintit că Gheorghe Erizanu, editorul Cartier, a spus la lansarea de la Chișinău (sau la emisiunea lui TV de a doua zi) că se bucură că nu ne-am învîrtit în aceleasi cercuri în perioada narațiunii *Tovarășilor...*, dar nu știu dacă și amintește că ne cunoșteam destul de bine în partea a două a cărții, haha.

Atmosfera hardcore din anii de studenție ai lui Hai (personajul principal din Student la Chișinău) are și ceva exotic, ceva (mai mult) din spiritul basă, ca să apelez la un cuvînt folosit de fostă revistă „Time out“ în urmă cu cîțiva ani. Crezi în acest basă? Cum l-ai descrie? Mai este valabil astăzi?

Tot basarabenii au inventat cuvîntul „basa“. Eu l-am auzit prima oară de la frate-meu, în primul nostru an din partea asta a Prutului, 1996, apoi l-am folosit destul de des – peste tot, nu e o invenție a vreunei reviste, ci a studenților basarabeni din România. Da, cred în diferență și mizez pe ea. Mi se pare firesc ca personajul meu din *Tovarăș...*, fiind student la Chișinău, să folosească limbajul și expresiile și jargonul basă, să se poarte ca un *basa* veritabil, să aibă și calitățile, și defectele basă și mi se pare firesc și normal ca și cititorul român să fie mai interesat de original, diferit, altfel, să nu umble după aceeași Mărie cu altă pălărie.

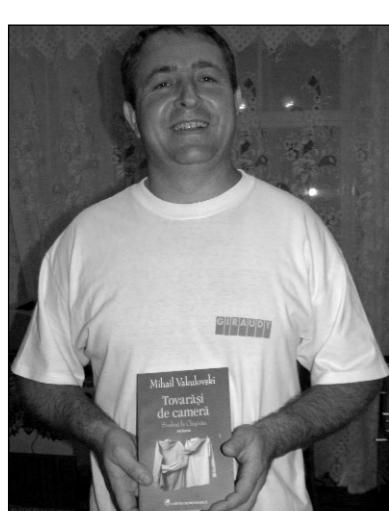

Personajul Valerovi

Nu te întreb întimplător, pentru că la acel dosar inițiat de revista „Time out“ răspundeai și tu. Există o generație nouă de tineri basarabeni care să se impună în arte vizuale și literatură? Ce i-ar apropia de artiștii și scriitorii deja consacrați și ce îi individualizează?

Ai în vedere o generație mai nouă decît a noastră? Am avut discuția asta la Cenaclul Republică și concluzia a fost că acum se impune degenerația. Au apărut oameni noi interesanți, da, dar eu sunt în partea asta a Prutului de vreo 15 ani și nu mai cunosc atât de bine noua faună basă, despre asta ar trebui să povestească cei de acolo, care sunt în interiorul sistemului, frate-meu și Moni Stănilă, care fac un cenaclu foarte viu la Biblioteca Națională, sau Dumitru Crudu, care a adunat în jurul atelierului său tineri aproape la fel de furioși cum eram noi la vîrstă lor de acum. Cît despre ce ne-ar apropia: în primul rînd locul unde trăiesc și creează, biografia – pînă la un punct, chiar dacă noi ne-am născut în URSS, iar ei în altă țară, deși în același loc și poate că și în aceeași maternitate. Apoi multiculturalismul, legătura clară cu cultura rusă, soțul întlnirii cu frații români, care nu-s niciodată aşa cum ne imaginăm noi de la distanță, din partea cealaltă a Prutului și.m.a. Eu cind aflu de-un nou scriitor basarabean care mă impresionează nu-l țin secret, ci-l pîrăsc repede la *Tiuk!* și-n revistele la care scriu. Cea mai recentă descoperire e un scriitor basarabean de origine rusă – Vladimir Lorcenkov, cu care am făcut un interviu pe care-l găsiți în acest număr *Tiuk!*, iar în numărul ce stă să apară va fi și o cronică la cartea cu care a intrat în lista scurtă a celui mai mare premiu rusesc, Naț-best. Un scriitor foarte tînăr, tradus în multe limbi, nu și în română, deocamdată...

Dar cum te împaci cu exotismul? Deseori sănsem tentații să facem din exotism o trăsătură

Personajul Cristi

„Secretul rezistenței *Tiuk!* e simplu și pur: o țin departe de... bani“

*De curînd s-au implinit 10 ani de *Tiuk!* A fost, sper să nu mă înșel, prima revistă literară online din România. *Tiuk!* e deja un nume cunoscut: fără a avea mari invenții tehnice, are întotdeauna autori buni și texte bune. Cum a început *Tiuk!* atunci cînd publicațiile online existau doar în discuțiile despre presa pe hîrtie vs. presa online? Cum ai convins oamenii să scrie fără bani?*

Da, am gîndit serios revista în 2000, iar primul număr a apărut în iarna lui 2001, a trecut ceva timp de atunci... dar nu s-au schimbat prea multe – pentru că șa de bun a fost proiectul și n-a trebuit să schimb prea multe în timp, doar poate cite ceva din punct de vedere tehnic, cum spui tu. Am avut mereu oameni buni la capitolul design și web, tocmai de aceea nici nu este spectaculos, pentru că e o revistă de cultură, mai mult literară, și textul e cel mai important la *Tiuk!*, nu animațiile, care n-au lipsit la un moment dat, sau artificiile tehnice, în legătură cu care am avut destul de multe cazuri haioase, că literaților mai în vîrstă de cele mai multe ori le vine greu să navegheze în afara textului. Acum de partea tehnică se ocupă Dan Mașca și echipa lui de profesioniști de la reea.net. Păi nu mi-a fost greu să-i conving pe colaboratori eu fac revista doar pentru că aşa vreau, aşa am eu chef, de placere, fără nici un ban, fără onorarii, iar ei au chef să facă parte din echipa *Tiuk!* sau să

publice la noi. Chiar de la început m-am gîndit serios la rubrici, i-am ales pe cei mai buni din domeniu, din punctul meu de vedere, evident, le-am propus rubricile și... atât. Nu-mi amintesc să fi refuzat cineva și erau cei mai buni aruncă un ochi pe semnatarii primului număr.

Tiuk! rămîne în zona underground a mass media culturale. Cum reușești s-o păstrezi în această zonă?

Am primit oferte destul de serioase în legătură cu *Tiuk!*, dar pînă acum le-am refuzat pe toate. Fac revista doar de placere și prefer s-o păstreze în zona unde nu există cenzură și mediocritate, mă interesează doar calitatea și originalitatea, iar secretul rezistenței *Tiuk!* e simplu și pur: o țin departe de... bani...

*Ce înseamnă *Tiuk!*?*

TIUK e sunetul care se aude în timpul ciocnirii, în timpul acțiunii, nu după. Aluzie fină că-n *Tiuk!* trăim, ilustrăm ceea ce se întimplă acum, nu doar acum nu știu căci (zeci de) ani. Cuvîntul e luat dintr-o proză foarte scurtă a lui Daniil Harms, care e și motoul revistei, moto pe care mai bine-l căci decît să vîl povestesc. E la locul lui, prima rubrică din stînga sus: www.tiuk.reea.net/index.php?option=com_content&view=article&id=2025.

negativă a produsului artistic la care ne referim.

Dacă e cu măsură și nu e kitsch, îmi place, exotismul atrage de obicei, dacă nu e ostentativ.

Tu și fratele tău, Alexandru, ați mers mereu umăr lîngă umăr. Întotdeauna v-am admirat – și cred că nu sună singura – pentru că ați știut să vă susțineți și să vă promovați unul pe celălalt. Cum este literatura cînd se împarte între frați? Există chestii scritoriicești, de genul invidiei?

» „Deocamdată nu s-a supărat nimănii că și-a văzut umbra sau oglinda la mine-n carte sau că l-am pus pe alter ego-ul lui într-o situație mai incomodă sau mai jenantă. Ba da, unii s-au supărat, dar nu mi-au reproșat direct, ci au scris pe blogurile lor cum a fost întimplarea aia în realitate ori s-au plins prietenilor comuni.“

Vă citiți textele noi înainte de a le publica? Discutați? Vă certați?

Literatura e un organism viu și se împarte doar între cititori, ne putem certa în legătură cu o carte scrisă de altcineva, despre manuscrisele noastre discutăm constructiv, pe text, și chiar dacă aceste dialoguri pot părea destul de înflăcărate dintr-o parte, în realitate sună doar analize literare. Nu, nu există invidie între noi, eu pur și simplu nu am așa ceva în program, nu știu cum m-or fi educat

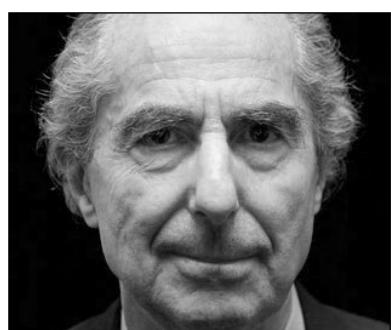
părinții, dar nu cunosc acest sentiment, știu însă că e ceva auto-distructiv și nociv, ceva ca fumatul, care-ți face doar rău. Da, ne citim textele înainte de publicare (e vorba de cărți aici, nu ne citim texte publicistice niciodată în manuscris, de exemplu). Înainte vorbeam mai mult după lectură, iar acum, el fiind fratele meu de peste Prut, vorbim mai mult virtual, și aşa am devenit și mai concreți – vezi că acolo mi se pare că varianta aia ar fi mai bună, aş schimba expresia aia cu asta sau asta, acolo ai putea fi mai dur, acolo ar trebui să fii și mai direct, ceva de genu'. Nu, nu ne certăm, doar cîteodată, la un pahar de vin, dar ne trece repede, nu m-am trezit niciodată supărat pe frate-meu... iar dacă mă supăr pe el, mă supăr doar pentru că uneori nu vrea să aleagă varianta mai bună pentru el, de exemplu să se lase de fumat.

La revedere, Columbus! Bine ai venit, Roth! (I)

Așa cum bine se știe, Philip Roth a pornit-o cu dreptul în cariera sa literară, culegerea de povestiri recenzată aici aducându-i tinărului de douăzeci și șapte de ani (douăzeci și patru la scrierea lor) un neașteptat National Book Award în 1960 și, odată cu acesta, un nume. Un nume, dar și un renume care, în funcție de cercurile în care acesta era dezbatut, nu însemna întotdeauna ceva onorabil.

Florin Irimia

Roth nu era primul evreu american care descriea, cînd cu umor, cînd cu o ironie adesea usturătoare, lumea cartierelor evreiești din New York și New Jersey sau, altfel spus, cultura evreiască (yiddish) așa cum o vedea el manifestindu-se pe pămînt american. O spune el însuși în prefața ediției aniversare a acestui volum din 1990, cînd dezvăluie

cîte ceva din *background*-ul formării sale ca scriitor și ca om. Era însă primul evreu care primea un premiu important pentru asta și, tocmai din această cauză, și primele critici, la fel de usturătoare precum îi fusese ironia, venite din partea diferitelor comunități conservatoare, dar foarte influente. Nu trebuie să ne mire aşadar că, zece ani mai tîrziu, atunci cînd Roth recidivează cu iconoclastul *Complex al lui Portnoy*, criticele se vor transforma în diatribe și ce fusese un foc moconit va deveni acum văpăie.

O critică la adresa ipocriziei omenești

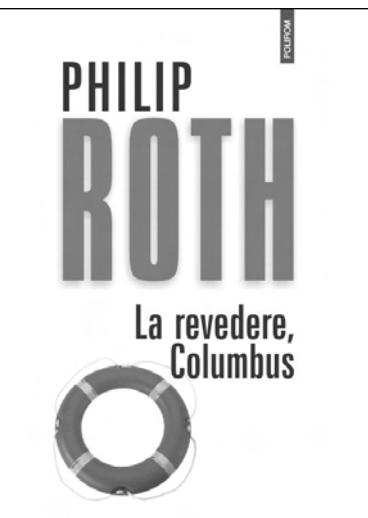
Cea mai lungă povestire, cea care dă și titlul volumului, ne prezintă idila de-o vară dintre Neil Klugman și Brenda Patimkin, tineri evrei din Newark, el sărac, ea bogată, el absolvent de Rutgers, ea încă studentă la Radcliffe, în Boston, el unicul fiu al unei familii cam neglijente, ea mezina unei familii foarte înghegăte, pe care însă îi unește, dincolo de toate diferențele inherente într-o asemenea conjunctură, sentimentul de emancipare și euforia ce rezultă de aici. Pînă la urmă, ceea ce bănuiam se materializează. Chiar dacă amîndoi sătineri, frumoși și evrei, idila nu se poate concretiza în căsătorie. Cînd părintii ei, evrei conservatori, descooperă că tinerii au făcut dragoste

și astă chiar sub nasul lor, Brenda primește două scrisori, una din partea mamei, mai dură, cealaltă din partea tatălui, mai puțin dură sau de o duritate camuflată, care o vor face să renunțe la Neil și să se întoarcă spășită acasă. Întrebarea care se pune este cum ar fi procedat acești părinti *upper middle-class* dacă în locul lui Neil s-ar fi aflat un evreu bogat asemenea fiului lor, Ron? Scrisă cu o deplină maturitate stilistică, *La revedere, Columbus* este o critică la adresa ipocriziei, nu neapărat evreiești, cit omenești.

În cea mai amuzantă povestire, *Convertirea evreilor*, Ozzie Freedman vrea să știe cum e posibil ca același Dumnezeu care a creat celul și pămîntul în numai șase zile nu a putut să-l lase pe Fecioara Maria însărcinată, fără ca femeia să fi avut relații intime. Astă îi spune rabinul Binder la clasă, că e practic imposibil să concepi un copil în absența relațiilor intime și, prin urmare, Dumnezeu nu putea fi tatăl lui Iisus și nici Iisus nu putea fi Mesia. Bun, bun, zice Ozzie, dar nu mi-ați răspuns la întrebare. Evident, Ozzie se prîncepe să enerveze lumea din jur cu întrebările lui, au mai fost și altele înainte de asta, ceea ce a însemnat de fiecare dată convocarea mamei sale la școală și chiar cîte o palmă, două peste cap. Acum însă, Ozzie nu mai este dispus să fie umilit. Într-o zi, el se uiie pe acoperișul

școlii și amenință că va sări dacă lumea adunată jos, lume din care fac parte și rabinul, și mama sa chemată degrabă la școală, nu va îngenunchea și recunoaște că Dumnezeu poate să facă Orice, Absolut Orice, inclusiv să creeze un copil în lipsa relațiilor intime. Apoi, îi pune să jure credință în Iisus Cristos. Apoi, să promită că nimici nu va mai fi vreodată loviti din cauza lui Dumnezeu. Apoi, mulțumit, sare în plasa pompierilor care și ei trebuie să îngenuncheze. Iată ce ușor se convertesc evreii!

Apărătorul credinței a fost, la vremea ei, cea mai controversată povestire. Sîntem în mai 1945. În Europa, războiul s-a terminat dar în Pacific continuă. Nathan Marx, veteran de război, este numit plutonier la o companie de instrucție din Camp Crowder, Missouri. Unul dintre soldați, un evreu pe nume Sheldon Grossbart, încearcă să profite de legătura etnică dintre el și plutonier, cerîndu-i acestuia (și cel mai adesea obținându-le) tot felul de favoruri. Ultimul și cel mai mare este să nu fie trimis pe front, în Pacific. De data aceasta Marx îl refuză. Îl mai refuzase și altădată, dar pînă la urmă cedase. Nu și acum. Grossbart apelează la altcineva și reușește să fie scos de pe listă. Marx observă asta, dă un telefon și, sub pretextul că Grossbart își dorește cu înverșunare să lupte, reușește repunerea lui pe liste. E de înțeles, chiar și acum, după atîția ani, de ce decizia plutonierului Nathan Marx a provocat atîțea controverse în mijlocul comunităților evreiești. Dacă îți stă în putință să salvezi un evreu de la moarte, chiar dacă nu de la

una sigură și nicidecum în condițiile impuse de Holocaust, o vei face? Trebuie să ne ajutăm între noi, spune Grossbart, dar oare indiferent de ce presupune acest lucru? Nathan Marx pare să nu fie de-acord. Un evreu căzut pe front nu este același lucru cu un evreu gazat la Auschwitz. Dar dacă evreii s-ar fi ajutat între ei, poate că însuși Auschwitz-ul n-ar mai fi existat. Si e corect ca după ce-au murit milioane în lagăre și ghetouri, să mai moară chiar și unul singur pe front? Cui va folosi moartea lui? Dar cum rămîne atunci cu demnitatea, cinstea și onoarea? Merită să le strivim în picioare numai ca un om, fie el și evreu, să trăiască? Si aşa mai departe.

Ne oprim deocamdată aici cu analiza noastră urmînd ca în numărul viitor să ne uităm la ultimele trei povestiri ale volumului. Shalom!

Philip Roth, *La revedere, Columbus*, traducere și note de Ona Frantz, colecția „Biblioteca Polirom“. Seria de autor „Philip Roth“, Editura Polirom, 2012

Doi pumni de prozac

Am crezut că s-a înțeles ce voiam să spun la sfîrșitul lui iunie, cînd, înainte de vacanță, am trimis rubrica pentru „Supliment“. Trebuia să fie ultima de tot, fără vreo reîntoarcere toamna. Ca lucrurile să fie clare, am intitulat-o *Un pumn de prozac și l-am rugat pe Florin Iorga să-mi fabrice un dreptunghi negru pe la mijlocul textului, semn destul de clar, credeam eu, că 1: nu mai am nici un motiv de bucurie, drept pentru care, cu sufletul și tastatura în bernă, mă autodemitem din pagină; că 2: orice lucru are și un sfîrșit, dar și că 3: ce-i mult strică, deoarece, de*

cînd a apărut volumul *Prozac. 101 pastile pentru bucurie* în 2009, s-au adunat aici, în pagină, peste 120 de alte tablete, cît să-mi pot deschide cabinetul de nervi *Prozac 2* și să ies liniștită la pensie. Astă voiam să fac: s-o închei scurt, bărbătește, printre retragere demnă. Totul se potrivea și în macro- și în micro-. Îmi spuneam mereu că o asemenea vară de coșmar n-am avut niciodată (deși am avut cîteva în ultimii 23 de ani) și că în macro s-au spulberat toate speranțele. De nu știu cîte ori am avut senzația că mă ia apa, că nu văd și nu aud bine cînd cineva mă min-

țea senin în față și voia să-mi vîndă albul drept negru și noaptea drept zi. Oare eu și prietenii mei înnebuniserăm? Oare eram defecti? Nici în micro nu stăteam prea bine: mama, tot mai praf, retina mea – tot mai pulbere, în casă, pivnițe și curte șantiere, haos, nervi, scandaluri, poliție, salvare, pompieri, tot tacîmul zilnic pentru stirile de la ora 5.

Sîi? Si nimic. Cum se vede, nici o bărbătie, nici o retragere, ci din nou de strajă în pagina 12, în prelungiri. E și ăsta un semn că 1: George Onofrei știe să comande bine mobiliarea rezerviștilor de

prin tranșee; că 2: există viață și după grozăvenile politice (ba chiar în timpul și în ciuda lor). Si că 3: prin urmare, nimici și nimic nu-mi poate stîrpi dreptul la mîcile bucurii. Ba chiar la unele mari. Pentru mine, mega-bucuria a țîșnit chiar în cele mai întunecate zile, din înfîlnirea pe baricade cu aproape toți vechii prieteni de la mitingurile din anii '90. Dar și cu unii noi. E drept, cei vechi deveniseră bunici, iar foștii mei studenți erau deja părinți. Am ieșit în piață, am protestat pașnic plimbîndu-ne, ne-am sedințat și mitingit, am semnat petiții, de parcă timpul s-ar fi dat înapoi și am fi redescoperit gustul lui a fi împreună, ca în tinerețe.

Secretul Adrianei

Adriana Babej

în rai. Atît era de senin, de curat și liniștit totul. Cum tot ca într-un fel de rai însorit ne-am așezat cîteva zile mai tîrziu pe o terasă din Novi Sad, sus, în fortăreață, cu Dunărea la picioare și cu toate istoriile Banatului învîrtejite prin cap. Iar duminica trecută, cu soarele la apus, le-am descoperit prietenilor meu frumusețea de nepovestit a Timișoarei, prin kilometri de parcuri și pe străzile vechi, printre bastioane și contraforti, prin piețe baroce, înaintînd prin blindețea luminii. Da, aşa, ca în paradis: prin blindețea luminii.

Călătorii în Țara din oglindă

Oricât m-aș feri de „conștiințunile generale“ ale începătorului de cronică, nu pot să nu remarc că am citit în ultimul an mai multă proză scurtă românească decât în ultimii zece și că cel puțin trei supervolume dedicate cenușăresei editoriale vin de la CDPL.

Bogdan-Alexandru Stănescu

Cartea Veronicei D. Niculescu, deși ar putea fi înscriasă (și minimizată) în seria „anamnezelor“, este extrem de înșelătoare, atât din punct de vedere stilistic, cît și ca finalitate (asta dacă luăm în calcul și o finalitate extraesthetică a prozei). La o primă vedere, pare că am avea de-a face cu un volum al rememorării, al unor preteze de a supune memoria gimnasticiei afective. Copilăria și tinerețea – două coordanate care atrag orice scriitor, care însă sunt văzute drept teritoriile debutului, ale primelor încercări. Numai că Veronica D. Niculescu nu este nici debutantă și nici despre încercări nu putem vorbi în cazul acestor proze. Ceea ce spun acum se va transforma (dacă nu este deja) într-un loc comun legat de numele autoarei: traducătoare a lui Nabokov (și încă una pasionată de ceea ce face), nu a scăpat necontaminată de al său *violon d'Ingres*. Nu este o afirmație menită a umple spațiul cronicii,

ci una demonstrabilă, pentru că, aşa cum se întâmplă în cazul literaturii adevărate, proza ei nu-ți permite relaxarea unei lecturi inocente. Textele ei sunt încărcate cu elemente ce asigură coeziunea materiei, asemenea unui schelet bine învelit de carne vizibilă a cuvintului. Prozele acestui volum sunt construite, nu scrise: și, ca să coborîm puțin la nivelul acestei construcții, mi se pare evident faptul că nu sunt scrise dintr-un foc, ci lucrate cu minuțiozitate.

Revenirea la cuvînt

Am avut senzația acută a unei reveniri la cuvînt, în sensul reincărcării, resimbolizării acestuia: pe lîngă rolul său de purtător de sens și de stil (stilem), el își creează în aceste proze propria rețea de coeziune, insuflând de o energie mitică. Reîntîlnesc aici ironia apocalitică nabokoviană, arta de a insera în text aluzii care solicită lectura și resemantizarea.

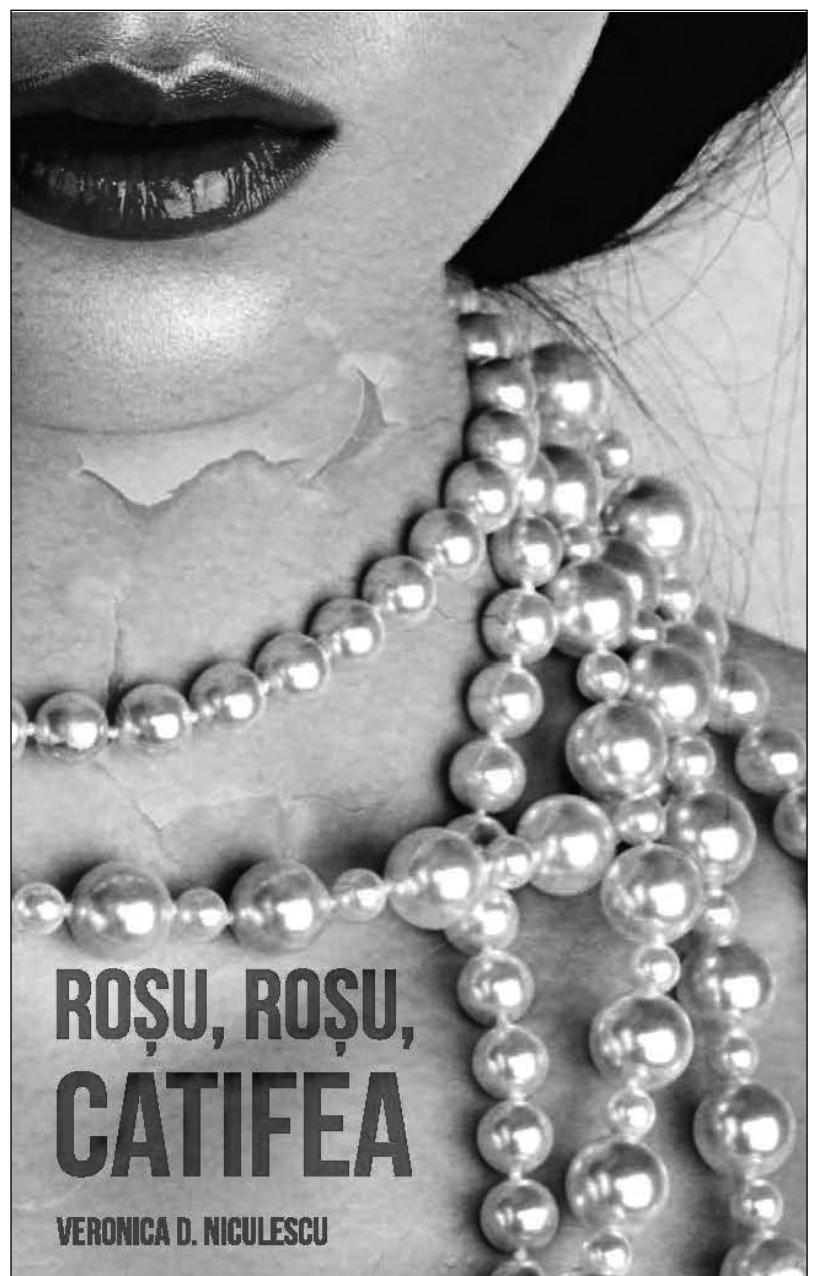
Este cazul primei bucăți a volumului, *Cărămidă*, unde narătiva frame pune în contact conștiința rememoratoare și inocența unui copil, ambele chinuite de insomnie (una datorită chiar disponibilității de a rememora, cealaltă unei tinereți ce va fi pusă în legătură cu teritoriul innocent al faptelelor rememorate). Anamneza maturalui deschide calea de acces spre Tara Minunilor, spre o întâmplare din anii studenției de cămin.

De altfel, prozele care reconstruiesc teritoriul studenției căministe pot fi decupate din volum și vor forma un corpus distinct, dat fiind că personajele revin, cele secundare devin principale, ca și cum un duh s-ar muta din corpul unei piese de șah într-altul, chiar din tabăra adversă. Or, asta necesită infinite precauții afective, neutralizarea de personaje, obiectivitate: toate aceste lucruri îndepărtează povestirile de zona devenită oarecum comună, a literaturii de cămin, de tipul „studentul frate cu gîndacul“... Două studente pleacă în căutarea unei cărămizi, destinate unei tehnici fantasy de avort: cărămidă este încinsă pe reșou și stropită cu oțet – aburii otrăvitori intră în corpul tinerei care ar face orice numai să nu ajungă la Marinescu. Da, dar aici elementul ultra-simbolizat este reșoul străbătut de șarpele roșu care parcă și refuză rolul ingrat. Șarpele roșu este cel care intră în trupul fetei, ca un strigoi aflat pe urmele celuilalt șarpe: Sora, surioara mea, uite cum ai închis ușa acum, ușa dintre noi, uite cum te-ai apropiat de șarpele roșu, uite cum ți-ai deschis halatul și l-ai lăsat să cadă pe covor, uite cum stai goală și frumoasă în mijlocul camerei, uite cum îți deschizi picioarele și te aplaci deasupra, cît poți tu de bine, cît poți tu de mult și cum aștepți să se-ntâpte, uite cum ne ard obrajii, aștepți să se-ntâpte.

O confirmare

O călătorie cu trenul, de doisprezece ore, în ajunul anului nou, mi-a amintit de *Arboarele noptii*, al lui Capote, numai că aici fata nu mai este chiar atât de tinără, groaza ei nu mai e îscăta de misterul lumii cu care interacționează inocența ei, ci vine tocmai din scopul călătoriei, acela de a îngropa un tată urit, alcoolic și violent, care parcă a jucat fiicei un ultim renghi și s-a hotărât să moară tocmai de sărbători. Un controlor gras, unsuros, libidinos, vulgar este umanizat de un accident al trenului care-i poartă numai pe ei doi și de elemente biografice care-l scot din domeniul aparenței și-i dau consistență.

O călătorie aproape inițiată pentru micuțul Grigore, alături de fratele cel mare, prima lui ieșire din perimetru casei și al familiei, amintește atât de Preda, cît și (ca să revenim la eșalonul CDPL) de unele dintre prozele lui Mihai Mateiu. Aventura micuțului în lume e una traumatizantă, simbolizată excesiv de protagonist, iar efectul acestei traume este unul

**ROȘU, ROȘU,
CATIFEA**

VERONICA D. NICULESCU

» **Prozele acestui volum sunt construite, nu scrise: și, ca să coborîm puțin la nivelul acestei construcții, mi se pare evident faptul că nu sunt scrise dintr-un foc, ci lucrate cu minuțiozitate.**

presimțiri, premoniții care s-au împlinit. Lumea aceea purta în sine un virus ascuns, care acum s-a răspândit și a infectat atât lumea din jur, cît și pe cel ce privește cu ochii larg deschiși. Nu întâmplător și-a așezat autoarea povestirile sub un *moto* din Lewis Carroll...

Pentru mine aceste proze nu au fost o surpriză, ci o confirmare. Cu excepția povestirii *Zei* (un hibrid Hesse/Aitmatov), care nu e pe gustul meu, *Roșu, roșu, catifea* se dovedește un volum excelent de proză scurtă.

Veronica D. Niculescu, *Roșu, roșu, catifea*, colecția „Minutar“, Casa de pariuri literare, 2012

Zeruya Shalev — Fărime de viață

„Suplimentul de cultură“ publică în avanpremieră un fragment din romanul *Fărime de viață* de Zeruya Shalev, care va apărea în curind, în colecția „Biblioteca Polirom. Proză XXI“, în traducerea din limba ebraică a Ioanei Petridean.

— Fragment —

Ce ne rămîne la sfîrșitul zilelor, în afara imaginilor dragi pe care le vedem cu ochii minții, și cine ar îndrăzni să nege veridicitatea lor? Ești văduvit de atîtea lucruri cu treceala anilor, suferi pierdere după pierdere, însă acesta este cursul fîresc al lucrurilor, îți e interzis să te atașezi de ceva, pînă și cei care strîng averi pășesc în moarte fără nimic, întocmai ca ea, Hemda Horowitz, care s-a născut mult prea tîrziu sau mult prea devreme, într-un loc și un moment total nepotrivite pentru ea, un loc și un moment ce au cerut de la ea lucruri pe care nu i-a stat în puteri să le dăruiască, pe cînd ceea ce putea să dăruiască era respins în batjocură. I se cerea să sară pe acoperișuri, să țopăie de pe un acoperiș pe altul ca și cum între ele nu s-ar fi căscat nici un gol înfricoșător, să alerge pe poduri care se balansau puternic dintr-o parte în alta, pe linii de cale ferață suspendate deasupra defileurilor, să pescuiască în apele lacului

în nopți reci și negre ca smoala, iar ea voia să-i uimească prin vorbe, avea înăuntrul ei atît de multe povestiri pe care nu le scrisese niciodată, le știa pe toate pe din afară, avea o memorie uluitoare, dar cînd se apuca să le spună, copiii rideau de frazele pline de înflorituri, de lucrurile neobișnuite care se întîmplau în ele, aşa ceva nu e posibil! o criticau ei, cei cățiva care se învoiau să asculte, nu există aşa ceva, un lac vorbito!

Fiindcă în nopțile de iarnă șoptea în urechile lor secretele lacului, în timp ce vînturile și uîrătoare dădeau tîrcoale camerei copiilor, aflată într-o clădire izolată de celealte, măturînd tot ce le ieșea în cale, a celeași povestiri pe care îi spunea ei lacul, despre lucrurile văzute cu ochii lui și auzite cu urechile lui, gustate cu limba lui și pipăite cu degetele lui. Cea despre barca pescărească poleită cu aur scufundată în adîncurile sale, despre fetița care s-a înecat adormind pe debarcadărul lui vechi și al cărei plînset se aude uneori noaptea, mamă, strigă ea, vino, mamă, și despre bărbatul ce-și căuta printre trestii aleasa înimii, pe care-i fusese interzis să iubească, șoptindu-și dragostea în urechile păsărilor migratoare, pînă cînd își pierduse mintile și fusese înghiit de mlaștini, însă chiar și de sub pămînt continua să-i vorbească, pînă cînd gîțul i-sa umplut cu tări-nă și a murit iar și iar, și cea despre femeia care-și dorea cu ardoare un

copil și se scălda zi după zi în apele lacului, ca să se vindece de infernitate, însă lacul i-a spus, eu voi fi fiul tău, eu voi fi copilul tău, și i-a dat să bea din apa lui, umplîndu-i pîntecele și umflîndu-i-l pînă cînd a născut un copil al apei, un val micut, care a dispărut imediat printre frații lui.

Chiar și tatăl ei, căruia îi plăcea atît de mult să citească, se strîmba cînd îi auzea povestile, nu e vremea pentru povestiri, Hemdale, e vremea pentru acțiune, ofta el, evreii au dat lumii destule povestiri, numai mama ei, în scurtele vizite, o asculta cu ochii încihi, ca și cum ar fi ascultat o muzică frumoasă, scrie-le, o îndemna ea, nu ai cum să îți minte totul, dar ea ținea minte, destinase mult spațiu povestilor în capul ei, aşa că și le amintea, nelăsînd loc pentru nimic altceva, pînă cînd n-a mai găsit cuvintele obișnuite. Cînd i se punea o întrebare simplă, deschidea gura ca să dea un răspuns simplu, dar nu ieșea din ea decît povestiri, ca aburii dintr-o tigaie încinsă cînd ridici capacul, și toti cei care se apropie prea tare să opăriți, prin urmare toată lumea se îndepărta, în afară de tatăl ei, care o lăua de mînă și o tîra după el, înnebunit de furie. Trebuie să răspunzi la ce eşti întrebată, trebuie să le răspunzi pe limba lor, orice nonconformist e nefericit într-o comunitate, de ce trebuie să suferi mereu? Uneori avea impresia că o va îneca în lac sau că va îndesa lacul înăuntrul ei, dar

cu trecerea anilor a descoperit altă cale de a-și domoli furia față de ei doi, săpînd cu ultimele puteri canale în jurul lacului pentru a-l seca, și cu toate că era deja femeie în toată firea, măritată, nu-și putea scoate din cap gîndul că făcea totul doar din cauza ei, în încercarea de-a o opri să-i mai spună povestile.

Deși oricum încetase deja, cu mulți ani înainte, să mai povestească amintirile lacului, chiar și ei însăși, dar amintirea celorlalți, avea impresia, atunci cînd îi auzea pe tatăl ei susținînd cu entuziasm secarea lacului bolnav, în ciuda împotrivirii pescarilor bătrîni, că totul nu era altceva decît o răzbunare tîrzie împotriva entității care îi răpise fiica și îi sabotase planurile legate de educația ei, care în ochii lui nu erau mai puțin valoroase, dar care cu trecerea timpului s-au dovedit a fi și o mare dezamăgire, dar n-avea să trăiască de-a juns pentru a vedea cînd de prostesc fusese proiectul lui, și poate că tocmai din cauza asta și murise, fiindcă în momentul în care s-au încheiat lucrările la desecare, iar comunitatea s-a năpusit asupra bucătilor de pămînt nou-eliberate, acestea n-au răsplătit-o cu aceeași rîvnă, tatăl ei a fost primul care și-a dat seama de greșeala lor îngrozitoare și primul care a plătit un preț personal, însă asta n-a fost de folos nimănu.

Sil amintește străbătinăd liniiștită bucată aceea întinsă de pămînt, pipăind bănuitor tărîna uscată, care se încingea cu ușurință, plimbîndu-se printre membrii kibbutzului ca un profet ursuz care strică bucuria altora, pînă cînd într-o dimineată nu s-a mai trezit din somn, iar în momentul în care s-a dus să-l vizitez la sfîrșitul zilei, cărindu-și cu greu burta grea, era deja rece și țeapăna ca o statuie de marmură, iar pe chip avea expresia aceea de furie și dezamăgire cu care o privea în primii ani, cînd refuza să meargă. A rămas ca împietrită în fața patului său, părîndu-i-se că va întinde din nou brațul să-o lovească, fiindcă era iar incapabilă să meargă, și iată că o lovește și din pat, și din moarte, și din nou nu din cauză că și-ar fi pierdut

stăpinirea de sine, ci dintr-o necesitate că se poate de tristă, iar ea își cuprinde cu mîinile burta zguduită de durere, că de regulă îi sunt loviturile, la fiecare al doilea minut începe să geamă, căzînd pe spate ca atunci, încercînd să distingă între durerea provocată de loviturile lui și cea provocată de iubirea lui, durerea vietii și a morții celui mai drag om din lumea astă, și cînd i-a găsit acolo aproape că era deja prea tîrziu, doar printr-o minune au ajuns cu ea la spital, s-o nască pe Dina, cu mult înainte de termen. Nașterea primului ei copil, moartea tatălui, secarea lacului, toate astea s-au coagulat în conștiința ei sub forma unui bulb încilic și purulent, a căruia atingere, sau numai gîndul unei atingeri, ar împăimînta pe oricine. Faptul de-a fi mamă și în același timp orfană, două lucruri care se împletisără, dînd naștere unei legături predestinate și încorsetante, o lăsase atît de confuză, încît în perioada aceea trăia cu impresia că tatăl ei mort avea mai multă nevoie de ea decît fiica nou-născută, avea o nevoie disperată de iertarea ei, iar ea stătea ore întregi în fața mormintului proaspăt, cu laptele picurîndu-i din sinii care curind vor seca, și la întoarcere căuta lacul, convinsă că, dacă îl va căuta bine, îl va găsi, doar n-avea cum să dispară de pe fața pămîntului, convinsă că forța lui covîrșitoare, supranaturală nu putea fi înfrîntă de mîna omului. Nici nu se micsorase, nici nu-și schimbase înfățișarea, doar că de-acum înainte nu li se va mai dezvăluî decît celor care merită, iar ea merită din plin, cine ar putea să merite mai mult decît ea, și astfel colinda noile lanuri de grîu, în străfundul căroră mocnește ca o flacără, așteptînd momentul potrivit pentru a-i țîșni în față, cu toate adierile și mirosurile, cu toate apele și secretele lui, iar în tot acest timp, în camera copiilor, stătea întinsă pe un pătuț o fetiță care în loc să fie o alinare și o binecuvîntare, aşa cum sint copiii abia născuți, părea atinsă de un blestem și aștepta ursitoarea

AUTOAREA

Zeruya Shalev s-a născut în Kinneret, Israel. A absolvit un masterat în studii biblice și lucreză ca redactor la Editura Keter. În prezent i-sau publicat patru romane, un volum de poezii și o carte pentru copii. Romanele sale sint foarte apreciate de critica literară și traduse în toată Europa. Dintre acestea menționăm: *Hayei Ahavah* (Viața amoroasă, 1997), care a stat la baza unui film de succes (Germania, 2007) și este inclus în prestigioasa listă din „Der Spiegel“ a celor mai bune romane din ultimii patruzeci de ani, alături de autori precum Saul Bellow, J.M. Coetzee și Philip Roth, bestsellerul *Ba al Ve Isha* (Soț și soție, 2000), nominalizat la premiul Femina și Tera (2005). Zeruya Shalev este, de asemenea, cîștișoarea premiilor Book Publishers Association's Gold and Platinum Prizes, Corine Prize (Germania, 2001), Amphi Award (Franța, 2003), ACUM Prize (obținut de trei ori, în 1997, 2003, 2005) și Wizo Prize (Franța, 2007).

care să spulbere vraja și s-o readucă pe mama ei în lumea celor vii și, în același timp, la ea. Până la urmă, ursitoarea a venit într-adevăr, cam după doi ani, doar că sub forma unui nou copil, a unui copil care a reușit să-și mintuiască mama de chinuri și să-i umple inima de iubire; fără nici cel mai mic efort, el a reușit acolo unde ea a suferit o infringere amară, prin urmare nu asupra ei se revârsa iubirea mamei sale, ci asupra lui.

Iar în tot acest timp el o aştepta acolo, la fel de tăcut și dezamăgit ca fetița lor, Elik al ei, atletic și frumos, cu trăsături exotice, de care fusese atrasă din clipa cind sosise în kibbutz, împreună cu un grup de băieți și fete din Europa, care au umplut spațiul acela dezgustător de familiar și previzibil cu accente străine, cu muzica unor limbi necunoscute, cu povești despre zăpadă și cireșe, păduri și automobile, povești ce le stîrneau adulților doruri interzise, asemenea unor bomboane otrăvite, iar copiilor, o bațojară plină de aroganță, însă ea se simțea atrasă de ei, și mai ales de el. Părea diferit chiar și de ceilalți tineri din grupul lui, refuzând să se integreze, plimbându-se de unul singur pe marginea șoselei, ca și cum ar fi așteptat un oaspete care nu avea să vină niciodată, și abia după ce l-a cunoscut a aflat că într-adevăr își aștepta cu ardoare părinții mult iubiți, care îl conduse, seră până la vapor și se despărțiseră de el cu ochii în lacrimi, promițându-i că i se vor alătura în trei săptămâni, imediat ce vor primi documentele necesare călătoriei, dar trecuse deja un an întreg și nu mai știa nimic despre ei, cu toate astea a continuat să-i aștepte toată viața, refuzând să se maturizeze în lipsa lor, și abia cind au ajuns la vîrsta la care oamenii se întorc în tărîna din care au fost plămădiți, după cum e mersul firesc al lucrărilor, cind el însuși se apropia de la de vîrsta înțelepciunii, abia atunci a renunțat la speranță, iar cind flacăra aceea s-a stins înăuntru lui l-a cuprins disperarea, legătura lui cu lumea devenind din ce în ce mai slabă,

și curînd a căzut pradă bolii care l-a și răpus.

Dar oare asta e povestea adevărată, oftează ea, pînă în ultima clipă își va spune povești, doar ei însăși, fiindcă nici pînă în ziua de astăzi nimeni nu s-a arătat interesat de poveștile ei, și oare are ea dreptul să reducă întreaga viață a soțului ei la doar cîteva cuvinte, la doar cîteva propoziții care îi încîntă auzul? Poate că nu pe părinții lui îi aștepta, ci pe ea, sau poate că nu pe ea, ci pe o altă femeie, poate că aștepta o altă viață. Ghinionul îl adusese în kibbutzul ei, îl aruncase în brațele ei, bălai și delicat, cu un cap mai scund decît ea, o pereche total nepotrivită, curînd i-a devenit clar că în inima ei sălăsluia deja tatăl său, disprețuind orice urmă de slăbiciune, iar de data asta ea era cea care silea o creatură nefericită să meargă pe șinele înguste de cale ferată suspendate deasupra unei prăpăstii, furioasă, disprețuindu-i dorurile, amintirile emoționante; lacrimi sărate îi începau pielea obrajilor, căci nu reușea să și le steargă în timp ce stătea culcată sub el, cu pulpele lipite, fiindcă întotdeauna îi plăcu se să-l privească, dar detesta atingerea lui, o atingere înfricoșată și grăbită precum cea a unui adolescent îmbătrînit înainte de vreme, recunoscător pentru ceea ce i-a oferit o foarte scurtă clipă.

Era cît se poate de lîmpede că nu putea s-o ajute, însă ea continua să spere, îl vizita la biroul lui din secretariatul kibbutzului, unde îl găsea îngropat în documente, ar fi vrut să studieze dreptul, însă conducerea kibbutzului nu-i permise, de contabil aveau ei nevoie atunci, nu de avocat, iar el ridică spre ea privirea aceea rugătoare, Hemda, mergem imediat împreună să o vizităm pe fetiță, s-a făcut atât de frumoasă, iar ea încuvîntă cu tristețe, da, să o vizităm pe biata și micuța Dina. În mintea ei, amintirile despre nașterea fetiței și cele despre moartea tatălui ei se contopiseră într-o singură, făcînd-o uneori să creadă că nașterea

Dinei atrăsese după sine moartea tatălui și nu invers, iar alteori îl vedea pe tatăl său născîndu-se din pîntecetele ei, în timp ce fiica sa zăcea inertă, ca o statuie de marmură, și cum ar fi putut Elik să-și dea seama ce se petrecea în mințea ei zdruncinată, de vreme ce nu reușea să-i înțeleagă cum se cuvine nici măcar limba? Sosise aici fără a cunoaște nici un cuvînt în ebraică, se pripășise tocmai în brațele ei, cu vocabularul ei prețios și deosebit de bogat, el, a cărui viață se încheiașe acolo, în portul din Hamburg, în îmbrățișarea părinților lui mult iubiți, pe cînd ea avea mereu sentimentul că viața ei nici nu începuse încă.

Oare mama ei chiar existase? Mama ei frumoasă, veșnic ocupată, care nu reușise niciodată să-i ghicească și să-i aline suferința, sigur că nu reușise, doar își pierduse soțul iubit, purtîndu-și cu demnitate durerea, plecind și întorcîndu-se neincetat, privind-o cu aceeași curiozitate înțeleagătoare, ca atunci cînd se întorsese din călătoria aceea lungă și îi observase mugurii sănilor, dar unde era mama ta cînd te smulgea din pat în noaptele ploioase și întunecoase și te tîrta după el pînă la barca de pescuit, lovindu-te fără încetare, în timp ce tu plîngeai? Puternică mai ceva ca un bărbat, aşa îți cerea să fii, curajoasă și îndrăzneață, oare de aceea s-a împăcat atât de ușor cu absențele mamei, fiindcă-l lăsau să te modeleze după bunul său plac?

Cît de grea era visla în miinile ei mici în timp ce-i arăta cum să lovească apa, fugiți, peștilor, fugiți, voia să strige, e doar o înselătorie, nu vă încredeti, fiindcă aşa se făcea pe-atunci, se lovea apa cu vislele pentru a speria peștii, iar această, de teamă, se dădeau la fund, prințîndu-se în plasele și năvoadele scufundate dinainte, dar peștii sănt copiii lacului, iar el le va duce dorul, știe asta, simte durerea lacului care își pierde copiii, alții și alții în fiecare noapte, iar uneori se teme de răzbunarea lui, stînd înținsă pe patul ei din camera copiilor

CARTEA

În romanul *Fărime de viață*, Zeruya Shalev explorează în stilul ei unic, profund și captivant, prin intermediul unei povești complexe, destinul unei familii, cu tensiunile și conflictele ce apar în sinul ei în decursul vieții. Întinsă pe pat și aproape ruptă de realitatea din jur, Hemda Horovitz își analizează viața, de la tineretea petrecută într-un kibbutz și căsnicia ei lipsită de iubire, alături de un soț supraviețuitor al Holocaustului, pînă la relațiile complexe și apăsătoare cu cei doi copii ai săi: Avner și Dina. Copilul ei favorit, Avner, a devenit un bărbat frustrat, cu o căsnicie chiusită, iar Dina s-a măritat cu un fotograf taciturn, după care a renunțat la orice carieră profesională. Si-a concentrat în schimb energiile asupra fiicei sale, pentru a-i oferi iubirea de care propria ei mamă o lipsise în trecut. Toate aceste povești se impleteșc într-un tablou impresionant al relațiilor de familie, cu resentimentele, frustrările, iubirea și ranchiuna ce îi leagă și îi despart pe protagonisti.

și tremurînd în întunericul noptii, convinsă că în curînd apele îndoliate se vor ridica din adîncul lacului, mătrînd în calea lor toate clădirile kibbutzului, îngropîndu-ide vîi pe locuitorii săi, și abia pesete sute de ani vor fi descoperite rămășițele oaselor lor, precum colții mamuților și oasele oamenilor preistorici găsite în mlaștiniile din apropiere.

O forță să meargă la pescuit, o forță să mănușe carnea bieților pești, cît de puternică era minia ce se ridica înăuntrul ei, cuprinzîndu-i întreg trupul, niciodată nu îndrăznise să-l înfrunte, uneori avea cîte un acces spontan și foarte scurt de furie, care se preschimba imediat într-o incredere oarbă, tatăl ei știa cu siguranță ce face, e imposibil să nu fi știut, era un bărbat intelligent și autoritar, era conștiința lor comună, farul lor, era imposibil să greșească. Moartea lui înainte de vreme le-a amputat despărțirea, surprinzînd-o încă legată de el, spre nenorocul ei, însă iată că i se oferă în cele din urmă șansa de a-i sfida autoritatea, pentru că se întoarce dintr-o dată la ea, așezîndu-se pe marginea padului și privind-o cu ochii lui albaștri, frumoși, în timp ce ea scutură din cap cu o furie mistuitoare și întinde brațele spre el, dar nu pentru a-l îmbrățișa, ci pentru a-l

răni, pentru a se apăra de el, tată, încă îi e greu să dea glas nemulțumirii care se preschimbă pe dată într-o tînguală firavă, cum ai îndrăznit să mă modelez după imaginea unei alte persoane, cum ai îndrăznit să mă părăsești astfel, suspendată în aer undeva între cer și pămînt, incapabilă să fiu copila care ți-ai dorit să devin sau copila care ar fi trebuit să devin, care mi-a fost scris să devin?

Dintr-o dată, în fața ochilor ei apar două fetițe: una puternică și dură, care nu știe ce-i frica, iar cealaltă visătoare, temătoare și molcomă, iar în mijloc stă ea, cu brațele întinse în spațiul gol dintre ele; săt animate de forțe contradictorii, atrăgîndu-se și respingîndu-se una pe cealaltă, oare cum s-ar putea contopi într-o singură ființă întreagă, puternică și hotărîtă, pentru că o obosește atât de tare dansul ăsta care se continuă fără întrerupere de zeci de ani, mai mulți decît a trăit tatăl ei, mai mulți decît a trăit mama ei, mai mulți decît a trăit soțul ei, se simte epuizată și nu are puterea să mai facă decît un singur lucru, prin forță dragostei și a furiei ei, să-și arunce brațele în jurul gâtului frumos al tatălui și să stringă, să-l sugrume încet, cu ultimele rămășițe de vîntă, pînă cind se vor prăbuși amîndoi fără suflare.

SEMNAL

OPERE III

Emil Brumaru

Cerșetorul de cafea

POLIROM

Emil Brumaru, *Opere III. Cerșetorul de cafea*, prefată de Livius Ciocârlie, colecția „Opere. Emil Brumaru”, Editura Polirom, 656 de pagini, 59.95 lei

Al treilea volum din operele lui Emil Brumaru conține corespondență autorului cu cîțiva dintre cei mai cunoscuți autori din literatura și critica românească. Scrisorile sale către Lucian Raicu, Alex. Stefanescu, Leonid Dimov, Serban Foarță, Radu Petrescu, Florin Mugur sau Ilie Constantin unele apărute în periodice, altele inedite deschid o ușă spre o lume privită (și redată) uneori ironic, alteori grav, dar întotdeauna cu acea sinceritate ce pare a fi una dintre coordonatele esențiale ale autorului.

„Fiecare sintagmă este holografică și dătătoare de beatitudine. Pipe-rul zdrotbit în piulițele lui Brumaru capătă însușiri vrăjitoare. De parcă poetul însuși este tocăt, gătit și reinvia într-o bucătărie-laborator în care Dumnezeu, invitat să ia loc pe scaunel, șade acolo sfios și nu-ndrănește să intervină, deși tare-ar dori s-o facă.

„Întreaga omenire spunea Gottfried Benn se hrănește din cîteva înțîlniri cu sine, dar cine se întîlnește cu sine? Cîțiva doar, și atunci sunt singuri.“ Eu sunt inclinat să cred că Emil Brumaru este unul din acești cîțiva.“ (Leonid Dimov)

Cormac McCarthy, *Marea trecere*, traducere din limba engleză și note de Claudiu Asanăchescu, colecția „Biblioteca Polirom. Proză XXI”, Editura Polirom, 564 de pagini, 34.95 lei

Al doilea volum din *Trilogia Frontierei*, ce cuprinde romanele *All the Pretty Horses* (Căluții mei, căluți frumoși, Polirom, 2011) și *Cities of the Plain* (1998).

Aceiunea romanului *Marea trecere* este plasată spre sfîrșitul anilor '30, înainte și în timpul celui de-al Doilea Război Mondial. Billy Parham, protagoniștul, un cowboy aflat la vîrstă adolescentei, prinde în capcană o lupoaică, după ce aceasta atacase vitele de la ferma familiei sale. Dar, în loc să o omoare, hotărăște să o ducă înapoi în ținuturile de unde venise, străbătînd întinderile nesfîrșite de prerie și munții aflați la granita cu Mexicul. Călătoria lor curajoasă, prin locuri însărcinătoare de pustii, însă atât de frumoase, ajunge în impas din clipă în care dau peste oameni. Băiatul devine martor al unor întimplări la limita dintre basm și cosmar, într-o lume marcată de atită cruzime și violență, incit nu pare a fi guvernată decît de legea împlacabilă a morții.

Doamnele cîștigă tot mai bine în topul celor mai vînduți scriitori din lume

Literatura nu înseamnă numai cuvinte și litere, ci și cifre, spune ziarul „Le Figaro” după lecturarea atentă a topului celor mai bogăți scriitori actuali realizat de revista economică americană „Forbes“.

Redactorii de la „Forbes“ au întocmit clasamentul mondial al autorilor care au cîștigat cel mai mult de pe urma cărților vîndute în 2011 pe baza unor estimări cît mai profesionist întocmite în urma – spun cei de la „Forbes“ – discuțiilor cu autori, agenți, editori și alți experti, dar și pe baza cifrelor oficiale de vînzare de tip Nielsen BookScan.

Articolul din „Le Figaro“ se termină cu o constatare și două întrebări mai mult decât așteptate din partea unor francezi: „Nu v-a scăpat, poate, faptul că toți acești 15 autori aflați în top sunt scriitori de limbă engleză. Reprezintă această hegemonie un nou semnal endemicului protectionism american? Sau, dimpotrivă, este doava unei totale lipse de curiozitate din partea marelui public pentru romanele venite de altundeva?“.

În timp ce redactorul „Le Figaro“ este silit să noteze și numărul de exemplare uriaș al edițiilor franceze ale volumelor acestor autori de peste Atlantic, cei de la „Forbes“ constată altceva, și anume că doamnele scriitoare au început să cîștige din ce în ce mai mulți bani,

J.K. Rowling

E.L. James

Suzanne Collins

Top 10 cei mai bine plătiți scriitori din lume în 2011:

1. James Patterson (94 de milioane de dolari)
2. Stephen King (39 de milioane de dolari)
3. Janet Evanovich (33 de milioane de dolari)
4. John Grisham (26 de milioane de dolari)
5. Jeff Kinney (25 de milioane de dolari)
6. Bill O'Reilly (24 de milioane de dolari)
7. Nora Roberts (23 de milioane de dolari)
8. Danielle Steel (23 de milioane de dolari)
9. Suzanne Collins (20 de milioane de dolari)
10. Dean Koontz (19 milioane de dolari)

adaugă vînzările romanelor din seria Harry Potter. Mare parte dintre acestea o reprezintă vînzările de cărți digitale prin site-ul autoarei, pottermore.com, acestea depășind numărul exemplarelor „pe hîrtie“ pentru prima oară.

În fața acestui top american, francezii de la „Le Figaro“ se mulțumesc să constate că „dacă ar fi să ne bazăm pe clasament“, campionul vînzărilor din 2011 este americanul James Patterson cu 94 de milioane de dolari incasări, cei mai mulți proveniți din drepturile de autor pentru vînzările colosale (peste 200 de milioane de exemplare!) ale thriller-elor sale. Astfel, spun cei de la „Le Figaro“, „Patterson impune o dezmințire dureroasă tuturor cîrcotașilor care susțin că literatura nu te îmboagăște“, în vreme ce inevitabilul Stephen King este salutat drept „un autor care dovedește că poate vinde milioane de cărți și să fie în același timp un bun scriitor“.

Collins este autoarea trilogiei *Jocurile foamei* care i-a adus scriitoarei 20 de milioane de dolari anul trecut numai din vînzarea de cărți, fără a lua în calcul drepturile pentru adaptarea cinematografică. În aceeași situație de afă și E.L. James, cea care a declanșat mania erotică *50 Shades* – 1,3 milioane de dolari cîștigați pe săptămână din vînzarea cărților,

exceptînd cele 5 milioane primite pentru adaptarea la cinema a primului roman din serie.

Mama lui Harry Potter, J.K. Rowling, rămîne și ea în top, deși se află cam la o lună distanță de publicarea noii sale cărți, primul ei roman pentru cei mari, *The Casual Vacancy*. Ea a primit însă un avans de 8 milioane de dolari pentru această carte, sumă la care se

Din 10 septembrie
O toamnă cu muzică,
o toamnă a dialogului cu ascultătorii
la Radio România Muzical
Noi emisiuni, aceeași muzică bună

Radio Romania Cultural

se audă în FM (97,6 și 104,8)
live online
www.romania-muzical.ro

Espresso

Cu Daniela Ivanov și Radu Croitoru
De luni până vineri, de la ora 7.15
La Radio România Cultural
și pe www.radioromaniacultural.ro și www.radiocultura.ro

R.I.P. Tony Scott, regizorul care a făcut artă din adrenalina

Sinuciderea „regizată“ sau nu a lui Tony Scott, a generat un val de uluire în rîndul cinefilor din întreaga lume. Pînă cînd se va găsi răspunsul la cea mai fierbinte întrebare („De ce a făcut-o?“), comentatorii din mass media săi siliți să se rezume la a trece în revistă cariera acestui regizor aflat prea mult în umbra fratelui mai mare, celebrul Ridley Scott.

Spre deosebire de ambițiile „epico-artistice“ ale lui Ridley, Tony, cu cîțiva ani mai tîrzi, s-a mulțumit să devină unul

dintre cei mai buni meșteșugari de blockbustere ale Hollywood-ului. Debutul prost primit de critici (*The Hunger*, povestea cu vampiri new wave Catherine Deneuve – David Bowie) a fost urmat de un mega-success de box-office, celebrul *Top Gun*, film despre care se poate spune, în deplină siguranță, că a marcat măcar o generație și, în același timp, felul de a construi succese la Hollywood.

Astfel, Tony Scott lasă în urmă „o complicată

moștenire“, este de părere Forrest Wickman într-un articol publicat pe slate.com. „Unii îl-au blamat pe Scott că a ruinat filmele artistice, dar el și-a cîștigat un loc de faimă în istorie pentru că și-a făcut treaba foarte bine“, scrie Wickman. „Successul lui *Top Gun* a inaugurat o eră în care proiectele au fost cîntărite mai puțin pentru meritele lor ca filme și mai mult după valoarea lor ca produse de piață. Dar, aşa cum este greu să blamezi *Star Wars* sau *Fălcii* pentru declinul cinematografic al

Hollywood-ului – ele sint, la urma urmei, filme clasice –, la fel de greu este să blamezi *Top Gun*. E bun! Sigur, nu e chiar *Fălcii*, dar nu e nici *Transformers 2!*“.

Călătoria lui Alice în „cerul cu diamante“

Alice în Tara Minunilor – cartea, nu filmul – este puțin cam prea delirantă pentru o poveste, nu-i aşa? Asta fiindcă a fost, probabil, scrisă sub influența drogurilor...

Sau, cel puțin, aceasta este una dintre obsesile multor cititori, trend care a început în anii '60, dar care nu pare să se fi potolit nici azi, cînd jurnalistă britanică Sophie Robehmed se întrebă, într-un articol pentru „BBC Magazine“, de ce mulți caută cu înverșunare teme adulte în această cunoscută carte pentru copii.

La urma urmei, spun adeptii acestei teorii, acum 150 de ani, cînd matematicianul-reverend Charles Dodgson (alias Lewis Carroll) a scris cartea, în Anglia era încă legal să fumezi opiu....

Iar dovezile sunt în fața noastră, în paginile cărții: motanul Cheshire dispare pînă rămîne doar rînjetul din el; Alice bea poțiuni și mânină bucăți de ciupercă pentru a-și schimba dimensiunile; Omida fumează dintr-o narghilea elaborată...

Dovezi circumstanțiale ce au făcut pe mulți să insiste în această direcție: în 1967 Jefferson Airplane scria un celebru imn psihedelic numit *White Rabbit*; în *Matrix*, Neo trebuie să urmeze Iepurele Alb alegind între două pilule, albastră sau roșie...

„Experții sunt în general sceptici cînd vine vorba despre Carroll ca un consumator ocazional de opiu sau laudanum și cred că aceste

posibile aluzii la droguri au legătură mai mult cu oamenii care le formulează decit cu celebrul autor“, scrie Sophie Robehmed.

„Ideeă că aspectele suprarealiste ale textului sunt consecința unor vise provocate de drog rezonează mai mult cu altă cultură, probabil cea a anilor '60, '70, '80, cînd LSD-ul era foarte popular, și poate și cu cea a zilelor noastre, cînd sunt la modă drogurile recreaționale“,

spune Dr. Heather Worthington, specialist în literatură pentru copii de la Universitatea Cardiff, în vreme ce unul dintre ilustratorii contemporani ai cărții lui Carroll crede că „oamenii tind să interpreteze logic o carte, așa cum fac cu visele, pentru că doresc ca aceasta să aibă un înțeles“.

Numai că *Alice în Tara Minunilor* nu trebuie citită ca o „carte logică“.

PE SCURT

Haruki Murakami, cu Nobelul la casele de pariuri

Nimeni nu știe care dintre scriitorii nominalizați la Nobelul pentru Literatură din acest an va fi ciștgătorul, însă, la casa de pariuri londoneză Ladbrokes, japoanezul Haruki Murakami se bucură de o cotă impresionantă de 10 la 1, urmat la bursa pariurilor de chinezul Mo Yan, olandezul Cees Noteboom, Ismail Kadare, italianca Dacia Maraini (cea mai bine plasată scriitoare), Philip Roth, Cormac McCarthy și Amos Oz. Pe listă îl putem regăsi și pe Mircea

Cărtărescu, cu o cotă de 25 la 1, mai sus plasat de, să zicem, Michel Tournier, cu 50 la 1, sau Salman Rushdie, cu 60 la 1.

„The Guardian“ amintește că poetul suedeze Tomas Tranströmer, laureatul Nobelului anul trecut, se clasase pe lista de pariuri de la Ladbrokes pe locul al doilea, pe primul loc fiind, cu o cotă de 4 la 1, poetul sirian Adonis.

După decernarea premiilor, cei mai mulți bani i-ar putea încasa cei care au pariat pe cel mai slab cotat scriitor, 100 la 1. În acest an „ocupantul“ acestui loc este romancierul norvegian Per Petterson.

BBC contra George Orwell

O mică furtună s-a declanșat în Marea Britanie după ce inițiativa asociației memoriale George Orwell de a plasa o statuie a celebrului scriitor în fața sediului BBC a fost primită cu foarte puțin entuziasm de conducerea instituției. BBC-ul a avut un motiv „oficial“ pentru acest refuz, însă baroneasa Blackwell, care sprijină campania, a declarat în paginile „Daily Telegraph“ că motivul real este cu totul altul, și anume că, în opinia lui Mark Thompson, directorul BBC, Orwell „ar fi prea de stingă“. George

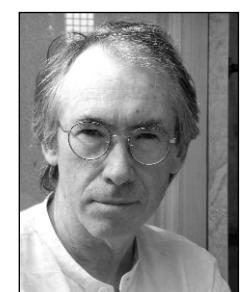
Orwell a lucrat ca jurnalist pentru BBC între anii 1941 și 1943, producind emisiuni difuzate în India pentru a contracara propaganda nazistă. După demisie, el a devenit editorul publicației de stînga „Tribune“, iar experiența lui ca jurnalist la BBC a devenit o sursă de inspirație pentru celebrul roman *1984*. Orwell a declarat cîndva că a creat Camera 101 din roman pe baza unei camere de conferințe de la BBC unde se țineau ședințele cu personalul.

Pagini realizate de Dragoș Cojocaru

Cît de britanic este Ian McEwan

„Sunt un scriitor englez și nu britanic“, a explicat cunoscutul scriitor în cursul unei conversații purtate cu Alex Salmond, prim-ministrul scoțian, la Festivalul Internațional de la Edinburgh.

McEwan a precizat că, în opinia sa, culturile literare naționale din insulele Britanice au supraviețuit unirii, cu trei secole în urmă, a Angliei cu Scoția. „Vă spun că nu există poeți britanici, nici romancieri britanici“, a spus scriitorul, citat de „The Guardian“. „Am fost descris drept un autor britanic, dar eu cred că, de fapt, sunt un romancier englez, așa cum există poeți și scriitori scoțieni. (...) Mi-am dat seama că în ce privește acest aspect poezia și fotbalul se confundă; în afară de Olimpiadă, ne păstrăm tradițiile fotbalistice separate una de cealaltă.“

Primele e-BOOK-uri POLIROM și CARTEA ROMÂNEASCĂ

www.polirom.ro

365 titluri disponibile

Proiect realizat în colaborare cu

Suplimentul de CULTURĂ

Marcă înregistrată – Editura Polirom și „Ziarul de Iași“. Proiect realizat de Editura Polirom în colaborare cu „Ziarul de Iași“. Se distribuie gratuit împreună cu „Ziarul de Iași“.

Adresa: Iași, B-dul Carol I, nr. 4, etaj 4, CP 266, tel. 0232/214.100, 0232/214.111, fax: 0232/214.111

Senior editor:

Lucian Dan Teodorovici

Redactor șef:

George Onofrei

Redactor șef adjunct:

Anca Baraboi

Secretar general de redacție:

Florin Iorga

Rubrici permanente:

Adriana Babeti, Bobi și Bobo (Fără zâhăr), Emil Brumaru, Dragoș Cojocaru, Radu Pavel Gheo, Veronica D. Niculescu, Lucian Dan Teodorovici, Luiza Vasiliu.

Carte:

Doris Mironescu, C. Rogozanu, Bogdan-Alexandru Stănescu, Codrin Liviu Cuțitanu, Daniel Cristea-Enache, Florin Irimia, Bogdan Romanuic

Responsabilitatea juridică pentru conținutul articolelor îi aparține autorului >

Manuscrisele primite la redacție nu se înapoiază

Ou-ochi

Toamna începe încet, de pe la sfîrșitul lui august, și se-ntinde, zic buletinele meteorologice cu privire pline de speranță, pînă prin noiembrie. Toamna e bună. Toamna aduce vînt în inimi și aer în creier, toamna se-ntinde pe masa din bucătărie și-așteaptă s-o toci, s-o fierbi, s-o bagă în borcane. De aceea, Ențiclopedia începe toamna cu niște rețete pregătite de mintea savantă și smecheră a lui Jacques Drillon, responsabil de cronicile de muzică clasică și cuvintele încrucisate de la „Nouvel Obs“, lingvist și stilistician, fan Glenn Gould și Bach, traducător al lui Shakespeare și autorul unui volum zglobiu, apărut anul acesta și intitulat foarte la obiect *Six érotiques plus un* (primit de autoare de la cel mai drag extremist de centru de pe față pămîntului). Printre nuvelele erotice se strecoară rețete pe care vă sugerează să le pregătiți acasă, pe întuneric, cu muzica în surdină și știți dvs. mai departe. Transcriu mai jos preferata mea și aștepță pînă săptămîna viitoare fotografii cu dovada din bucătărie: „Ou-ochi“. Rețeta: Pentru două persoane. Luati două ouă extra-proaspăte. După ce ati uns cu unt fundul unei tigăi, spargeti în ea cele două ouă la o distanță măricică unul de celălalt (albușurile de-abia dacă trebuie să se atingă). Presărăți din abundență peste albușuri cianură de potasiu (KCN, cel puțin 100 mg pe fiecare ou) și prăjiți la foc mic. După ce ouăle sunt gata, aşezăți-le cu prudentă pe un platou de argint. Chemați-vă partenerul. Stați unul lîngă altul, aplecați-vă deasupra ouălor, priviți imaginea din fiecare gălbenuș și recitați împreună, rar surmează o strofă din *Moartea amanților* a lui Baudelaire, cu luminile lor care-or să se oglindescă «Dans nos deux esprits, ces miroirs jumeaux». Degustați-l fiecare pe al vostru. Sfat: Cianura are un gust de migdale care se potrivește de minune cu ouăle. După preferințe, se poate mări doza. Această rețetă are un singur defect: nu poate fi realizată decât o singură dată în viață. Deci alegeți-vă partenerul cu grija! Vă dorim poftă bună!

ISSN 1584-8272

9 77 1584 8 7000

363

Recapitulare — Filmele verii

FILM

Iulia BLAGA

Chiar dacă a fost vacanță, vă asigur că am văzut cam toate filmele noi, deși la unele mintea mi s-a decuplat și am atipit. De pildă, la *Cavalerul negru: Legenda renaște/The Dark Knight Rises*, deși în unica sală IMAX din România zgomotul e suficient de puternic încit să nu poți vorbi la mobil. Mi-am terminat popcornul și Cola, și am tras pe dreapta și la *Total Recall: Memorie programată/Total Recall*.

Superproduçările verii au fost mult mai oarecare decât mă așteptam, astfel că nu doar mie, ci și prietenului cu care am văzut în general aceste filme ni s-a întîmplat să nu mai știm ce am văzut săptămîna trecută. Al doilea element comun e că majoritatea acestor filme au fost și prea lungi.

Moștenirea lui Bourne/The Bourne Legacy

Cu al patrulea film al francizei, Tony Gilroy (cocreștealul precedentelor) reușește să îngroape una dintre cele mai deosebite serii recente. Nu e doar faptul că Jeremy Renner e (cel puțin aici) mult mai puțin carismatic decât Matt Damon, ci și faptul că povestea e dezechilibrată și banală, aglomerind acțiunea în ultimele 10 minute. Din cînd în cînd apar actori din precedentul film (Albert

Finney, David Strathairn, Joan Allen), apare și fotografia lui Matt Damon, dar cum scria revista „Variety“ – e doar pentru a-ți aduce aminte că undeva, în altă parte, curge un film mult mai interesant numit *Ultimatumul lui Bourne*. E greu de imaginat că va exista o parte a cincea. (Matt Damon a renunțat după ce regizorul Paul Greengrass s-a retras.)

Total Recall: Memorie programată/Total Recall

Mă pot pronunța, n-am dormit nici 10 minute. Ce are filmul lui Len Wiseman în plus față de cel al lui

Paul Verhoeven? O scenografie impresionantă, două prezențe feminine pregnante – Kate Beckinsale (care e măritată cu Len Wiseman) și Jessica Biel, și un erou masculin care, sub înfățișarea lui Colin Farrell, se străduiește să ne facă să-l uităm pe Arnold Schwarzenegger. N-am revăzut de curînd filmul din 1990, dar am oricum senzația că filmul acela e diferit. E din altă epocă, din altă lume. Nu știu alții cum sănt, dar memoria mea nu mai rezistă la superproduçările americane recente. Au ajuns să mi se pară toate la fel. Însă *Total Recall* m-a făcut să mă gîndesc la filmul care a deschis focul la premiera *Cavalerului negru: Legenda renaște/The Dark Knight Rises* și la o înregistrare video de acum săse ani cînd, la o sesiune științifică, vorbea despre posibilitatea de modificare a trecutului. Masacrul din

Aurora, Colorado, a fost prima demonstrație de forță într-o sală de cinema care era percepță pînă acum, peste tot, ca un spațiu unde întunericul te proteja și te ajuta să evadezi în ficțiune. Pentru unii realitatea și ficțiunea nu au limite clare și e periculos să se ducă cu mintea în mașina de tocă *Inception*, în caruselul *Matrix* sau, revenind la *Total Recall*, să își prindă urechile în teoriile lui Philip K. Dick. E un subiect la care voi reveni.

Cavalerul negru: Legenda renaște/The Dark Knight Rises

Cred că multora li s-a făcut frică la secvențele cu împușcături din bancă – la aproximativ 30 de minute după ce începuse filmul, deci cam cînd James E. Holmes deschidea focul în altă realitate. Dar dacă precedentul film al lui Christopher Nolan ajungea la esența răului dîndu-ți fiori pe șira spinării, *The Dark Knight Rises* e, aşa cum spune regizorul, un film gîndit să închidă o trilogie. O închidere amplă, dar nu antologică.

Cea mai simpatică franciză a verii, în afară de *Madagascar 3: Fugării prin Europa/Madagascar 3: Europe's Most Wanted*, despre care cred că am și scris, mi s-a părut *Uimitorul Om-Păianjen/The Amazing Spider-Man*, care rescrie și el trecutul întorcindu-se la începuturile seriei. Atuuri: Andrew Garfield, cascadoriile, umorul. Mai puțin reușită e alchimia cu Emma Stone – și prezența acesteia.

Jocul puterii

— Sînteți de acord, domnilor?

— Eu nu!

— Nici eu!

— Eu da!

— Eu fac pipi.

— Atunci propun să aștepțăm pînă se întoarce colegul de la pipi. Dacă mai are cineva, să facă acum. Ne revedem în cinci minute, pentru corum.

— Pentru ce, mă?

— Pentru corum. Așa se face, trebuie să fim toți prezenți, altfel decizia nu se pune.

— Se cheamă cvorum, nu corum.

— Ești sigur? Atunci vom redacta o erată.

— Totuși nu înțeleg de ce ești tu președinte.

Nici măcar nu știi să zici cuvintele.

— Ba știu. Sîi sint președinte fiindcă m-am anunțat primul, na!

— Ia zi: *neconstituțional!*

— Neconstipațio...

— Vezi că nu știi?

— Ba știu, dar nu vreau, uite-așa! Si dacă mă enervez, te dau afară.

— Ba nu poți să mă dai, săntem aleși pe nouă ani. Poate mă enervez eu și votez împotrivă, na!

— Gata cu pipili? Hai, votăm din nou. Cine e pentru să ridice mină. Un, doi, trei, tu ce ai pe mînă?

— M-am grăbit să mă întorc la ședință și am dat pe mine.

— Protestez! Nu mi se pare constițional să votezi cu mină udă.

— Constituțional! Vezi că nu știi cum se zice?

— Hai, hai, gura mică!

Ești pentru sau contra?

— Sînt pentru.

— Deci patru, cinci, șase la trei. Domnilor, avem corum, s-a votat.

Teza la mate este neconstipațională.

— Uraaa! Si acum ce facem?

— Păi mergem la școală și citim decizia, în cancelarie.

— Nu mai bine ii spargem profului cauciucurile?

— Da, da, să-i spargem roțile. Votăm și pentru asta? Cine e pentru?

Toți? Uraaa!

— Dar dacă ne vede?

— Păi și ce dacă ne vede? Așa e constipațional, așa facem.

— Eu mă cam tem, că dacă află tata, mă ceartă.

— Cum să te certe?

VOI N-AȚI ÎNTREBAT fără zahăr VĂ RĂSPUNDE

BOBO

Păi cine îi dă voie să te certe? Ia, cine e pentru?

Nimeni! îi spui lui tata

tău că nu are voie să te mai certe niciodată, aşa

a decis Curtea. Nicu un tătă nu mai ceartă pe nimeni.

— Si nici să ne mai pună la teme, niciodată. Cine e pentru? S-a votat!

— Auziți, dar totuși nu vi se pare ciudat că votăm tot ce ne taie capul? Uite aşa apare cîte un abuz.

— Da, da, și eu vreau harburz! Cine mai vrea?

Gata, s-a votat, luăm harburz.

— Si înghețată! De acord, toată lumea?

Curtea a decis, înghețata și harburzul sint consti-

paționale. Tu de ce ești supărat, tot din cauza lui Sabina?

— Nu, lasă-mă în pace!

— Sabina, Sabina e gagica ta! Sabina, Sabina e gagica ta!

— Ba nu mai e, s-a juCAT cu Tudor.

— Cu tocilarul ăla? Si noi stăm aşa, cu mîinile în sin? Să se despărță imediat. Cine e pentru? Gata, s-a rezolvat. Sabina e din nou gagica ta, aşa decide Curtea.

— Mersi. Eu trebuie să plec, a făcut mama clătite. Mîine jucăm ascunsa?

— Ascunsa? Cine e pentru ascunsa? S-a votat!